

İÇİNDEKİLER

Sunuş

Giriş

1

1. Kavramsal Çerçeve

10

2. 60'lar

2.1. Genel Durum

19

2.2. Sağ

19

2.3. Sol

20

2.3.1. THKO VE THKP-C

21

3. 70'ler

3.1. TKP/ML-TİKKO

29

3.2. 1974 Genel Affı

34

3.3. Dev-Yol

37

3.4. Pol-Der ve Pol-bir

39

3.5. ÜGD (Ülkücü Gençlik Derneği)

41

3.6. PKK ve Apocular

43

İÇİNDEKİLER

4 . 1980 'LER VE SONRASI

4.1. 12 Eylül Darbesi	46
4.2. Küresel Cihatçı Terör	51
4.2.1. EL-KAİDE	51
4.2.2 DEAŞ (İŞİD)	52

FETÖ 53

PKK 57

KAYNAKÇA

SUNUŞ

Bu alışma, Türkiye'nin yakın tarihine damga vurmuş silahlı örgütlerin, siyasi cinayetlerin ve devletin güvenlik politikalarının kronolojisinden ibaret değildir. Bu dosya yaşanan şiddet olaylarının sağ, sol ve resmî mecralar tarafından nasıl adlandırıldığını, toplumsal hafızanın siyasi ihtiyaçlara göre nasıl şekillendirildiğini elinden geldiğince belgeleriyle ortaya koyan bağımsız bir kaynak eleştirisi çabasıdır. Yer yer tarafsız kalmadığımız da olmuştur. Giriş bölümünde Ahmet Buğra ksz tarafından kurulan kavramsal çerçeveye sadık kalınarak THKO, THKP-C, 1972 TKP/ML-TİKKO kırılmasından 1974 affına, GD'nin paramiliter tahkimatından 12 Eylül askeri darbesinin cezaevi travmalarına, 1990'ların aydın suikastlarından küresel cihat terör dalgasına ve nihayetinde devletin içine sızarak 15 Temmuz'da kan döken FETÖ ihanetine kadar her kesit, resmi adli tutanaklar ve gazete manşetleri karşılaştırılarak Nuray Yay tarafından yazılmış ve manşetlerle desteklenmiştir. Eldeki imknlar kısıtlı olduğundan istenilen düzeyde bir araştırma seviyesine ulaşılamamıştır. Umarız ki yararlı bir çalışma olur.

Nuray YAY

Katran Dergisi GYY

TÜRKİYE'DE TERÖR

GİRİŞ

TÜRKİYE'DE TERÖRÜN TARİHİ: ÖRGÜTLER, AKTÖRLER VE TARİH YAZICILIĞINDA MANİPÜLASYON

Yazan: Ahmet Buğra ÖKSÜZ

Türkiye'nin yakın tarihi, siyasi çatışmaların, darbelerin ve toplumsal kırılmaların yanı sıra silahlı örgütlerin, siyasi cinayetlerin, terör saldırılarının ve devletin güvenlik politikalarının şekillendirdiği uzun bir şiddet geçmişine sahiptir. Ancak Türkiye'de terör meselesini yalnızca saldırıların, örgütlerin ve güvenlik operasyonlarının kronolojisi üzerinden okumak eksik kalır. En az bunlar kadar önemli olan, yaşananların nasıl adlandırıldığı, hangi aktörlerin öne çıkarıldığı, hangi mağdurların hatırlandığı ve geçmişin sonraki dönemlerde hangi siyasi ihtiyaçlara göre yeniden yorumlandığıdır. Bu nedenle Türkiye'de terörün tarihi aynı zamanda bir tarih yazıcılığı ve kolektif hafıza problemidir.

Tarih yazıcılığı geçmişini yalnızca kaydetmez; onu seçer, sınıflandırır ve anlamlandırır. Binlerce belge arasından bazıları öne çıkarılırken bazıları geri planda kalabilir; bir olayın başlangıç noktası farklı tarihlere yerleştirilebilir veya aynı olay farklı kavramlarla tanımlanabilir. Bu durum tek başına manipülasyon değildir. Manipülasyon, tarihsel verilerin bilinçli biçimde seçilerek, bağlamından kopararak veya belirli bir siyasi sonucu destekleyecek biçimde sunulmasıyla ortaya çıkar. Türkiye'de terör tarihinin en önemli sorunlarından biri de tam olarak budur: Geçmişte yaşanan şiddet olayları çoğu zaman yalnızca tarihsel bağlamlarıyla değil, bugünün siyasi mücadeleleri içerisinde yeniden anlamlandırılmaktadır.

Bu nedenle “terör” kavramının kendisi üzerinde durmak gerekir. Bir devlet için terörist olan kişi, kendisini veya destekçilerini temsil eden anlatıda “direnişçi”, “devrimci” ya da “gerilla” olarak tanımlanabilir. Bunun tersine, devletin bir güvenlik operasyonu resmi söylemde “terörle mücadele” olarak sunulurken, mağdurlar veya muhalif çevreler tarafından ağır bir hak ihlali olarak değerlendirilebilir. Kavramlar burada yalnızca olayları tanımlamaz; olaylara ilişkin ahlaki ve siyasi konumları da belirler. Bu nedenle tarihçi, kullandığı kavramların taşıdığı siyasi anlamın farkında olmak zorundadır.

Türkiye’de siyasi şiddetin tarihsel kökleri Cumhuriyet öncesine kadar götürülebilse de modern dönemde belirginleşen örgütlü siyasi şiddetin önemli aşamalarından biri Soğuk Savaş yıllarıdır. 1960’lardan itibaren sağ ve sol arasındaki ideolojik kutuplaşma giderek sertleşmiş, üniversitelerden sendikalara, mahallelerden siyasi örgütlenmelere kadar yayılan çatışmalar 1970’lerde silahlı şiddete dönüşmüştür. Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) çizgisindeki Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan ile Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi’nin (THKP-C) önde gelen isimlerinden Mahir Çayan bu dönemin sembol figürleri hâline gelmiştir. Bu isimlerin bugün nasıl hatırlandığı, tarih yazıcılığının siyasi hafızayla ilişkisini açık biçimde gösterir. Bir kesim onları devrimci mücadelenin sembolleri olarak görürken, başka bir kesim silahlı eylemlerini esas alarak militan veya terörist olarak değerlendirmektedir. Oysa tarihçinin görevi bu iki etiketten birini seçmekten önce, söz konusu kişilerin düşüncelerini, örgütsel faaliyetlerini, gerçekleştirdikleri eylemleri ve dönemin hukuk düzenini birlikte incelemektir.

1970’lerdeki şiddet yalnızca sol örgütlerden kaynaklanmamıştır. Ülkücü hareket içerisindeki bazı militan yapılar ile sol örgütler arasında yoğun çatışmalar yaşanmış, siyasi cinayetler ve toplu şiddet olayları toplumda derin yaralar bırakmıştır. 1977 1 Mayıs olayları, 1978 Maraş ve 1980 Çorum olayları ile çok sayıda siyasi suikast, 12 Eylül’e giden atmosferin önemli parçalarıdır. Bu dönemi yalnızca “sağ terör” veya “sol terör” biçiminde açıklamak ise dönemin karmaşık yapısını basitleştirir. Şiddetin niteliğini anlayabilmek için örgütlerin faaliyetleri kadar devlet kurumlarının tutumu, siyasal partilerin söylemleri, uluslararası Soğuk Savaş koşulları, ekonomik kriz ve toplumsal kutuplaşma da hesaba katılmalıdır.

12 Eylül 1980 askeri darbesi bu sürecin en önemli kırılmalarından biridir. Darbe yönetimi müdahaleyi ülkenin içinde bulunduğu anarşi ve şiddet ortamını sona erdirmeye gerekçesiyle meşrulaştırmıştır. Gerçekten de darbe öncesindeki yıllarda siyasi şiddet ciddi boyutlara ulaşmıştı. Ancak darbe sonrasında yaşanan işkenceler, siyasi baskılar, kitlesel tutuklamalar, idamlar ve diğer hak ihlalleri de aynı tarihsel bütünün parçasıdır. Dolayısıyla 12 Eylül'ü yalnızca "terörü bitiren müdahale" biçiminde anlatmak da yalnızca "bütün sorunların kaynağı olan darbe" şeklinde açıklamak da eksik kalır. Tarihçilik, birbirini dışlayan bu iki anlatı yerine darbe öncesindeki şiddet ile darbe sonrasındaki devlet uygulamalarını aynı araştırma çerçevesinde değerlendirmelidir.

1980'lerin ortalarından itibaren Türkiye'nin terör tarihinin merkezine PKK yerleşmiştir. 1978'de Abdullah Öcalan öncülüğünde kurulan PKK, 1984'ten itibaren Türkiye'de silahlı eylemlerini genişletmiş ve zamanla uzun süreli bir çatışmanın temel aktörlerinden biri olmuştur. Öcalan örgütün kurucu lideri olurken, Cemil Bayık, Murat Karayılan ve Duran Kalkan gibi isimler sonraki dönemlerde örgütün üst yönetiminde öne çıkmıştır. PKK başlangıçta Marksist-Leninist bir ideolojik çerçeve içerisinde bağımsız Kürdistan hedefini savunmuş, ilerleyen yıllarda ise siyasi hedeflerinde ve örgütsel söyleminde önemli değişiklikler yapmıştır.

PKK'nın silahlı faaliyetleri sırasında güvenlik güçleri, köy korucuları ve siviller başta olmak üzere çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Örgütün sivillere yönelik saldırıları, köy baskınları, siyasi hedeflere yönelik eylemleri ve güvenlik güçlerine karşı silahlı saldırıları Türkiye'nin terör tarihinin temel unsurlarındandır. Ancak PKK'nın ortaya çıkışını yalnızca örgütün eylemleri üzerinden açıklamak da yeterli değildir. Kürt meselesinin tarihsel arka planı, kimlik ve dil politikaları, bölgesel eşitsizlikler, 1980 darbesinin yarattığı siyasal ortam, olağanüstü hâl uygulamaları ve devletin güvenlik politikaları da bu sürecin anlaşılması açısından önemlidir.

Burada tarih yazıcılığındaki temel sınav ortaya çıkar. PKK'nın ortaya çıkışını yalnızca "dış güçlerin projesi" olarak açıklamak, örgütün kendi ideolojik ve siyasi tercihlerini ve onu besleyen toplumsal koşulları görmezden gelebilir. Buna karşılık örgütü yalnızca devlet politikalarının kaçınılmaz sonucu olarak göstermek de PKK'nın kendi kararlarını, örgütsel sorumluluğunu ve sivillere yönelik şiddetini arka plana iter. Tarihsel gerçeklik çoğu zaman bu tür tek nedenli açıklamalardan daha karmaşıktır.

1980'ler ve 1990'lar boyunca devletin PKK ile mücadelesi de ağır sonuçlar doğurmuştur. Olağanüstü hâl rejimi, köy boşaltmaları, zorunlu göç, faili meçhul cinayet iddiaları, güvenlik operasyonları ve insan hakları ihlalleri tartışmaları bu dönemin önemli başlıklarıdır. Bu uygulamaların bir bölümü hakkında resmi soruşturmalar, mahkeme süreçleri ve çeşitli araştırmalar yürütülmüş; bazı olaylar konusunda farklı iddialar ortaya atılmıştır. Tarihçi açısından burada önemli olan, bütün iddiaları aynı düzeyde gerçek kabul etmemek, fakat hiçbirini sırf siyasi açıdan rahatsız edici olduğu için araştırma dışı bırakmamaktır.

1990'ların Türkiye'sini anlamada Susurluk olayı da özel bir yere sahiptir. 1996'daki Susurluk kazası, siyaset, güvenlik bürokrasisi ve organize suç dünyası arasındaki ilişkiler konusunda daha önce kamuoyunda parçalı biçimde bulunan tartışmaları görünür hâle getirmiştir. Abdullah Çatlı'nın aynı araçta bulunması ve geçmişi, devlet içindeki gayriresmî yapılanmalara ilişkin tartışmaların sembolü hâline gelmiştir. Ancak Susurluk sonrasında ortaya atılan her iddia aynı derecede kanıtlanmış değildir. "Derin devlet", "kontrgerilla" ve "JİTEM" gibi kavramlar da zaman zaman birbirinin yerine kullanılmıştır. Oysa bunların her birinin tarihsel ve hukuki statüsü ayrı ayrı incelenmelidir. Bir tanıklık, bir istihbarat raporu, bir mahkeme kararı ve bir siyasi iddia aynı tür kaynak değildir.

Türkiye'de terörün tarihi yalnızca Kürt meselesi ve PKK ile sınırlı değildir. Sol kökenli silahlı örgütler de farklı dönemlerde önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Devrimci Sol'dan dönüşen DHKP-C, Dursun Karataş'ın liderliğinde Türkiye'de silahlı eylemler gerçekleştirmiş; suikastlar, güvenlik güçlerine yönelik saldırılar ve diğer silahlı faaliyetleri nedeniyle Türkiye tarafından terör örgütü olarak kabul edilmiştir. TKP/ML çizgisi ve onun silahlı kanadı TİKKO da İbrahim Kaypakkaya'nın geliştirdiği siyasi çizginin devamı olarak ortaya çıkmıştır. MLKP ise 1990'larda şekillenen başka bir silahlı sol örgüttür. Bu örgütlerin tamamını tek bir "sol terör" başlığı altında toplamak, ideolojik farklılıklarını ve tarihsel gelişimlerini görmezden gelir. Ancak örgütlerin devrimci veya anti-emperyalist söylemleri, sivillere ve güvenlik güçlerine yönelik silahlı eylemlerinin hukuki niteliğini ortadan kaldırmaz.

Türkiye'nin terör tarihi uluslararası aktörlerden de bağımsız değildir. 1970'lerin sonu ve 1980'lerin başında ASALA'nın Türkiye'nin yurtdışındaki diplomatlarına yönelik saldırıları, Türkiye'nin karşılaştığı uluslararası terör tehdidinin önemli örneklerindendir. Bu saldırılar, 1915 olayları etrafındaki tarihsel ve siyasi tartışmalarla bağlantılı bir propaganda zemini içerisinde gerçekleştirilmiştir. Ancak tarihsel bir anlaşmazlık ile sivillere veya diplomatik personele yönelik silahlı saldırıların birbirinden ayrılması gerekir. Bir siyasi veya tarihsel davanın varlığı, terör eylemlerini meşru hâle getirmez.

2000'li yıllarda Türkiye'nin terör gündemi küresel cihatçı örgütlerin yükselişiyle yeni bir boyut kazanmıştır. 2003 İstanbul saldırıları, El-Kaide bağlantılı yapılanmaların Türkiye'yi hedef aldığını göstermiştir. Daha sonraki yıllarda DEAŞ'ın Suriye ve Irak'ta güç kazanmasıyla Türkiye de örgütün saldırılarının hedefi olmuştur. Suruç, Ankara Garı, İstanbul Atatürk Havalimanı ve Reina saldırıları çok sayıda insanın hayatını kaybetmesine yol açmış, Türkiye'nin güvenlik politikalarını önemli ölçüde değiştirmiştir. Bu saldırılar, Türkiye'de terörün yalnızca iç siyasi çatışmalarla açıklanamayacağını; Suriye savaşı, sınır güvenliği, yabancı savaşçılar ve bölgesel güç mücadelelerinin de terör tehdidini şekillendirdiğini göstermiştir.

2016'daki 15 Temmuz darbe girişimi ise Türkiye'de terör ve devlet ilişkisine dair tartışmaları yeni bir aşamaya taşımıştır. Darbe girişimi sırasında TBMM'nin bombalanması, sivillerin ve güvenlik güçlerinin hedef alınması sonucunda çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Türkiye devleti, girişimin sorumluluğunu Fethullah Gülen yapılanmasına yüklemiş ve bu yapılanmayı FETÖ olarak tanımlamıştır. Türk yargı kararlarında ve devlet kurumlarının değerlendirmelerinde yapı, silahlı terör örgütü ve darbe girişiminin organizatörü olarak kabul edilmiştir. Gülen ise darbe girişimiyle bağlantısını reddetmiştir. Bu nedenle 15 Temmuz'un tarihsel olarak incelenmesinde yalnızca darbe gecesine değil, Gülen hareketinin uzun yıllar boyunca eğitim, medya, finans, bürokrasi ve güvenlik kurumlarındaki yapılanmasına, devletle ilişkisine ve 2013 sonrasında yaşanan çatışmaya da bakmak gerekir.

15 Temmuz sonrasında terörle mücadele politikalarının sertleşmesi, olağanüstü hâl uygulamaları, kamu görevinden ihraçlar, tutuklamalar, medya kuruluşlarına yönelik işlemler ve yargı süreçleri de Türkiye'nin yakın tarihinin önemli tartışma alanlarıdır. Bu dönemin tarihçiliği ilerleyen yıllarda yalnızca siyasi söylemlerle değil, kararların dayandığı belgeler, mahkeme dosyaları ve bireysel başvurular gibi kaynaklarla daha ayrıntılı biçimde değerlendirilecektir. Tarihsel araştırmanın görevi, güvenlik tehdidini inkâr etmek olmadığı gibi, güvenlik gerekçesini bütün devlet uygulamalarının eleştiriden muaf tutulması için kullanmak da değildir.

Bu noktada Türkiye'de terör tarihinin neden aynı zamanda bir hafıza savaşı olduğu daha açık biçimde görülebilir. Siyasi hareketler kendi mağdurlarını hatırlar, kendi ölümlerini kahramanlaştırır ve karşı tarafın eylemlerini öne çıkarırken kendi sorumluluklarını geri plana atabilir. Devletler de benzer şekilde kendi güvenlik anlatılarını merkezileştirebilir. Böylece aynı olay farklı toplumsal grupların hafızasında tamamen farklı anlamlara sahip olabilir. Bir kişi için “şehit”, başka biri için “siyasi mahkûm” veya “militan” olabilir. Bir güvenlik operasyonu bir anlatıda “başarılı mücadele”, başka bir anlatıda “katliam” olarak yer alabilir. Bu farklılıkların varlığı tek başına tarihsel manipülasyon değildir; manipülasyon, bu anlatılardan birinin diğer bütün kanıtları ortadan kaldıracak biçimde mutlaklaştırılmasıyla başlar.

Medya ve günümüzde sosyal medya bu süreci daha da hızlandırmaktadır. Bir terör saldırısının belirli görüntülerinin tekrar tekrar yayımlanması, olayın hafızadaki yerini belirleyebilir. Eski bir fotoğrafın yeni bir olaymış gibi kullanılması, farklı olayların tek bir anlatı içerisinde birleştirilmesi veya örgüt propagandasının bağımsız bilgi gibi sunulması, tarihsel hafızanın kolayca manipüle edilebildiğini gösterir. Üstelik manipülasyon yalnızca yanlış bilgi üretmekten ibaret değildir; doğru bilgilerin seçici biçimde kullanılması da aynı sonucu doğurabilir. Bir olayın yalnızca belirli bir bölümünü göstermek, teknik olarak yalan söylemeden de yanıltıcı bir tarih anlatısı oluşturabilir.

Bu nedenle terör tarihinin araştırılmasında kaynak eleştirisi büyük önem taşır. Resmî belgeler, mahkeme kararları, Meclis tutanakları, dönemin gazeteleri, örgüt yayınları, hatıratlar, sözlü tarih görüşmeleri, akademik çalışmalar ve uluslararası raporlar birbirleriyle karşılaştırılmalıdır. Hiçbir kaynak türü tek başına mutlak gerçek kabul edilmemelidir. Bir devlet raporu devletin olay hakkındaki bakışını anlamak için değerlidir; bir örgüt bildirisi örgütün kendisini nasıl tanımladığını gösterir; bir mağdurun tanıklığı yaşanan deneyimi anlamamızı sağlar; ancak bunların her biri kendi bağlamı içinde değerlendirilmelidir. Tarihçinin görevi kaynakları susturmak değil, kaynaklar arasındaki çelişkileri görünür hâle getirmektir.

Aynı yöntem kişiler için de geçerlidir. Abdullah Öcalan, Mahir Çayan, Deniz Gezmiş, İbrahim Kaypakkaya, Dursun Karataş, Abdullah Çatlı ve Fethullah Gülen gibi isimler Türkiye'nin farklı siyasi dönemlerinin hafızasında önemli yer tutmaktadır. Ancak bu kişileri yalnızca “kahraman” veya “hain”, “devrimci” veya “terörist” gibi tek bir sıfatla açıklamak, tarihsel araştırmanın yerini siyasi etiketlemeye bırakır. Kişilerin düşünceleri, örgütleri, eylemleri, dönemin koşulları, haklarındaki yargı kararları ve sonraki tarihsel etkileri ayrı ayrı incelenmelidir. Bir kişinin ideolojik düşüncesini anlamak, onun gerçekleştirdiği şiddet eylemlerini meşrulaştırmak değildir; aynı şekilde bir kişinin suç işlemiş olması, düşüncelerinin veya tarihsel etkisinin araştırılmasını gereksiz kılmaz.

Türkiye’de terör tarihini anlamanın önündeki en büyük engellerden biri de geçmişin bugünün siyasi mücadelelerine taşınmasıdır. Geçmişte yaşanan bir saldırı güncel bir siyasi rakibe karşı kullanılabilir; belirli bir mağdur grubunun acısı siyasi kimliğin parçasına dönüştürülebilir; bir örgütün eski söylemleri güncel tartışmalara taşınarak bugünkü aktörlere ilişkin hüküm kurulabilir. Böyle durumlarda tarih, geçmişi anlamanın aracı olmaktan çıkar ve bugünü meşrulaştırmanın aracına dönüşür.

Oysa tarihçilik, geçmişi bugünün ihtiyaçlarına göre yeniden yazmak yerine bugünü geçmişin kanıtlarıyla sınamalıdır. Bunun için temel soru “Kim haklıydı?” değil, “Ne oldu?” olmalıdır. Ardından “Kim yaptı?”, “Hangi amaçla yaptı?”, “Hangi koşullarda gerçekleşti?”, “Mağdurlar kimdi?”, “Devlet nasıl karşılık verdi?”, “Failler kendilerini nasıl tanımladı?”, “Hangi iddialar kanıtlandı?”, “Hangileri tartışmalı kaldı?” ve “Bu olay daha sonraki yıllarda nasıl yeniden anlatıldı?” soruları gelmelidir.

Bu yaklaşım, terör örgütlerinin suçlarını relativize etmek anlamına gelmez. Sivillere yönelik saldırılar, siyasi suikastlar ve toplumda korku yaratmayı amaçlayan eylemler hangi siyasi gerekçeyle savunulursa savunulsun tarihsel ve hukuki açıdan ayrıca değerlendirilmelidir. Aynı şekilde devletin terörle mücadele yetkisi, bütün uygulamalarının otomatik olarak hukuka uygun olduğu anlamına gelmez. Demokratik bir tarihçilik, örgütlerin şiddetini de devletin hukuk dışı uygulamalarını da aynı eleştirel ölçüt içerisinde inceleyebilir.

Sonuç olarak Türkiye’de terörün tarihi, birbirinden bağımsız örgütlerin ve saldırıların kronolojisinden çok daha karmaşık bir yapıya sahiptir. 1970’lerin sağ-sol çatışmalarından 12 Eylül’e, PKK’nın silahlı faaliyetlerinden 1990’ların güvenlik politikalarına, Susurluk ve derin devlet tartışmalarından DHKP-C, TİKKO ve MLKP gibi sol örgütlere, ASALA’dan El-Kaide ve DEAŞ saldırılarına, 15 Temmuz darbe girişiminden sonraki güvenlik politikalarına kadar uzanan bu tarih, aynı zamanda Türkiye toplumunun kendi geçmişiyle kurduğu ilişkinin tarihidir.

Bu geçmişin en önemli sorusu, hangi tarafın tarihinin “doğru” olduğundan önce, tarihsel gerçekliğin propaganda tarafından ne ölçüde dönüştürüldüğüdür. Bir örgütün propagandasını tarih olarak kabul etmek kadar, devletin bütün açıklamalarını sorgusuz biçimde tarihsel gerçeklik saymak da aynı metodolojik soruna yol açar. Tarihçinin sorumluluğu taraflardan birini seçmek değil, tarafların ürettiği anlatıları kaynaklarla sınamaktır.

Çünkü terör yalnızca insanları öldürmez; toplumların hafızasını da biçimlendirir. Kimin kurban, kimin kahraman, kimin hain, kimin direnişçi olarak hatırlanacağı çoğu zaman yalnızca yaşanan olaylarla değil, olaylardan sonra kurulan anlatılarla belirlenir. Bu nedenle Türkiye’nin terör geçmişiyle gerçek anlamda yüzleşmesi, yeni bir resmi tarih oluşturmamasından veya mevcut resmi tarihin yerine başka bir propaganda anlatısı koymasından geçmez. Gerekli olan, bütün tarafların iddialarını belge karşısında sınamak, mağdurların siyasi kimliğine bakmaksızın acısını tanıyabilen, terör örgütlerinin şiddetini romantikleştirmeyen, devletin hatalarını güvenlik gerekçesiyle görünmez kılmayan ve tartışmalı iddiaları kesin gerçeklerden ayırabilen eleştirel bir tarih anlayışıdır.

Sonuçta mesele yalnızca Türkiye’de hangi terör örgütlerinin faaliyet gösterdiğini bilmek değildir. Asıl mesele, bu örgütlerin, liderlerin, saldırıların, mağdurların ve devlet uygulamalarının bugün bize hangi tarihsel çerçevede anlatıldığını anlayabilmektir. Çünkü geçmiş yalnızca yaşanmaz; aynı zamanda yeniden yazılır. Ve geçmiş yeniden yazılırken yapılan en büyük hata, tarihi anlamaya çalışmak yerine onu bugünün siyasi ihtiyaçlarına göre şekillendirmektir.

Türkiye’nin terör tarihi ancak bu manipülasyon alanını görünür kılan, belge ile propagandayı birbirinden ayıran ve farklı anlatıları aynı eleştirel zeminde sınayan bir tarihçilikle daha sağlıklı biçimde anlaşılabilir. Tarihin görevi ne geçmişi aklamak ne de geçmişi mahkûm etmektir. Görevi, mümkün olduğunca açık biçimde ne olduğunu ortaya koymak ve neden olduğunu anlamaktır.

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL

ÇERÇEVE

Terörün ne olduğunu bilmek, anayasadaki tanımına göre terör yorumu yapmak elbette ilk işimiz olmalıdır. Zira onlarca kez kullanacağımız bu kavram muğlak kalırsa yoruma açık bir metin yazmış oluruz ki amacımız bundan çok uzaklaşarak elimizden geldiğince nesnel davranmak olacaktır. Kökeni latince bir kelime olan ve korkutmak anlamına gelen terrere'den gelir. Siyasi bir kavram olarak ilk kez Fransız İhtilali döneminde kullanılmıştır. Olumsuz anlamda ilk kez İngiliz düşünür Edmund Burke kullanmıştır ve sonra Rus radikal gruplarının terör sıfatını üstlenmesiyle bugünkü devlet dışı silahlı birlik tanımına uygun hâle gelmiştir. Hepimizin bildiği "One man's terrorist is another man's freedom fighter" yani birinin teröristi bir başkasının özgürlük savaşçısıdır aforizması ise kökenindeki değişime direnerek hâlâ güncelliğini korumaktadır. Bunlar bittiyse günümüze dönelim. İlk olarak BM'nin terör tanımına bakalım. Tabii BM henüz bu konuda uzlaşma sağlamış değil. Biz BM Güvenlik Konseyi, Ekim 2004 tarihli 1566 sayılı karara göre bakalım.

ironiktir ki bu kelime Jakoben yönetiminin politikaları için kullanılmıştır. Tabii dönemin lideri Maximilien Robespierre bunu bir övgü olarak almış ve

"Terör, hızlı, sert ve esnek olmayan adaletten başka bir şey değildir dolayısıyla erdemın bir uzantısıdır."

demiştir.

Karara göre terör, siviller de dahil olmak üzere, ölüm veya ciddi bedensel yaralanmaya neden olma veya rehin alma niyetiyle, genel kamuoyunda veya bir grup insanda veya belirli kişilerde terör ortamı yaratmak, bir nüfusu korkutmak veya bir hükümeti veya uluslararası bir kuruluşu herhangi bir eylemi yapmaya veya yapmaktan kaçınmaya zorlamak amacıyla işlenen suç eylemleri olarak tanımlanmış.

Şimdi de Avrupa Birliği'ne bakalım. 13 Haziran 2002 tarihli Terörizmle Mücadele Çerçeve Kararına göre,

Bir nüfusu ciddi şekilde korkutmak veya bir hükümeti veya uluslararası bir kuruluşu herhangi bir eylemi yapmaya veya yapmaktan kaçınmaya haksız yere zorlamak veya bir ülkenin veya uluslararası bir kuruluşun temel siyasi, anayasal, ekonomik veya sosyal yapısını ciddi şekilde istikrarsızlaştıran veya yok eden eylemler terör suçu olarak kabul edilmiştir.

BM ile oldukça benzer tanımlar ancak daha kapsamlı.

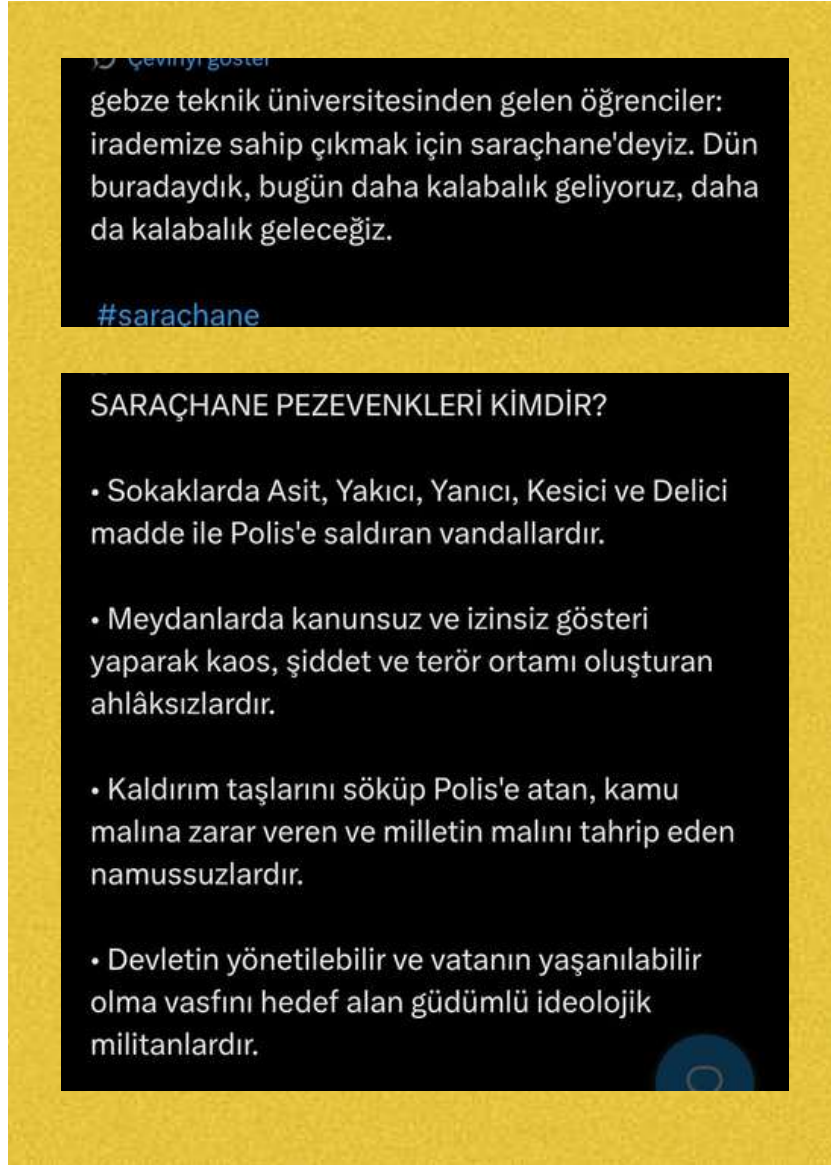
Şimdi de ÷lkemize bakalım. TMK'da terör tanımı 1. Maddede geçer.

Bu maddeye göre terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ÷lkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.

Yani diğer tanımlarda olduğu gibi uç eylemler gerekir. Örgüt dahilinde olmasa bile aynı ideolojik amaçları güden kişiler terör suçu işlemiş sayılır. Örgüte finansal destek sağlamak da aynı kapsamda değerlendirilir. Ancak Türkiye'de terör örgütü diye tanımlanan birçok örgüt maalesef Avrupa'da tanınmaz. Örneğin FETÖ ve YPG bizim için terör örgütü olsa da uluslararası anlamda terör örgütü değildir. Tabii bunun tek sebebi tanım farklılıkları değil. Örgütlerin oylama ve küresel konsensüs ile kabul edildiğini düşünecek olursak bu oylama ÷lkelerin siyasi çıkarları ve çifte standartları doğrultusunda gerçekleşir. Kim bilir belki de birileri FETÖ'ye yahut YPG'ye terör örgütü demek istemiyordur. Örneğin YPG Batıda siyasal şiddet/milis gücü olarak görülür. Ama siyasal şiddet ile terörün farklarını bilmemiz gerekiyor.

ÖLÇÜT KAVRAM	SİYASAL ŞİDDET	TERÖR
KAPSAM	Terörün kapsayıcı üst kümesidir. Her türlü siyasal amaca hizmet eden her türlü zararlı eylemi kapsar.	Siyasal şiddetin bir alt kümesidir. siyasal şiddetin tamamı terör değildir.
AKTÖRLER	Devletin kendisi, devrimciler, ordular, sivil kitleler veya gerillalar olabilir.	Genellikle devlet dışı organize yapılar ya da radikal bireyler vardır.
HEDEF NOKTASI	Genelde stratejik bölgeler ve rejimin kendisidir.	Kamusal alanlar, siviller ve sembolik bölgelerdir.
AMAÇ	Doğrudan değişiklik hedefler (rejim değişikliği, kanun değişikliği vb.).	Amaç genelde psikolojiktir; korku yaratarak iktidarı taviz vermeye zorlar.
HUKUKİ BOYUT	Zaman zaman savaş hukuku kapsamında meşru sayılabilir.	Her zaman yasadışıdır.

Tabloda görüldüğü üzere ayırım oldukça net. Tabii gri alanlar da var. Devlet terörü kavramı örneğin. Yahut devlet destekli milisler, kontrgerillalar. Bunların ne olduğu tartışmalıdır. Ve bu tartışmalı hâlden yararlanarak herhangi bir olayda söylemsel çerçeveleme ile bu tanımları çarptmak ise büyük bir yanıltır. Yakın zamandan Saraçhane olayını misal verebiliriz. Aşağıdaki X gönderilerine bakalım:

Yanda aynı olayın iki farklı yorumu gösterilmektedir. Güvenlik adına radikal olmayan şahısların gönderilerini seçtik. Ancak sizin de bildiğiniz ve gönderilerden sezeceğiniz üzere bir grup bunu vandallık ve sokak terörü olarak tanımlarken bir grup bu durumun arkasında durmakta ve yasal protesto hakkı olarak nitelemektedir. Haklı olanı aramıyoruz. Bu dosyanın da bir gün küçük bir ihtimalle tarihi belge olacağını varsayarsak bizim görevimiz durumu sadece anlatmak olmalıdır. Bunun yanında kamu malına zarar verme ya da polise mukavemet gibi tamamen ayrı suçlar da mevcuttur. Ve Saraçhane olayının hâlâ bir olgu gibi süregeldiğini, nihai sonuca varmadığını bilmek gerekir. Bu durumda yandaki örnekler için kararı sizlere bırakıyoruz.

2. Bölümden itibaren kullanacağımız kavramların sözlüğünü aşağıda bulabilirsiniz:

AKTÖR: Siyasi şiddet veya terör olayında taraf olan kişi, grup, örgüt ya da kurum. Devletler, örgütler, milis yapıları ve radikal bireyler bu kapsamdadır. Bir olayın anlaşılması için yalnızca eyleme değil, eylemi gerçekleştiren aktörün kimliğine, amaçlarına ve kaynaklarına bakmak gerekir.

ANARŞİZM: Devletin her türlü otoritesini reddeden, toplumun gönüllü birlikteliklerle örgütlenmesini savunan siyasi düşünce. 19. Yüzyıl sonunda bazı anarşist gruplar suikast ve bombalama eylemleriyle “propaganda of the deed” (eylemle propaganda) yöntemini benimsemiş; bu dönem, modern terör kavramının şekillenmesinde etkili olmuştur. Türkiye’de anarşizm, ana akım silahlı örgütler içinde baskın bir çizgi olmamıştır.

ASALA: 1975’te kurulan, 1915 olaylarını soykırım olarak tanıtan ve bunu Türkiye’ye karşı silahlı eylemlerle gündeme taşımayı amaçlayan Ermeni silahlı örgütü. 1970’lerin sonu ve 1980’lerin başında Türk diplomatlara ve diplomatik temsilciliklere yönelik suikastlar düzenlemiştir. Tarihsel bir siyasi anlaşmazlığı silahlı saldırıya dönüştürmesi, “siyasi dava” ile “terör eylemi” ayrımının en tartışmalı örneklerinden biridir.

CİHATÇILIK (KÜRESEL CİHATÇILIK): 20. Yüzyıl sonunda ortaya çıkan, İslami referanslarla hareket eden ve hedeflerini uluslararası düzeyde tanımlayan silahlı yapıları ifade eder. El-Kaide, DEAŞ gibi örgütler bu çerçevede değerlendirilir. Türkiye, 2003 İstanbul saldırılarıyla bu tehditle doğrudan karşılaşmış; Suriye ve Irak’taki gelişmeler tehdidin niteliğini değiştirmiştir.

ÇİFTE STANDART: Aynı türde bir eylemin, failin kimliğine veya siyasi bağlantısına göre farklı biçimde adlandırılması ya da farklı tepkilerle karşılanması. Terör listelerinin ülkeden ülkeye değişmesi, bu kavramın en somut örneklerindendir. Çifte standart, kavramın hukuki değil siyasi olduğunu gösterir.

DERİN DEVLET: Devletin resmî kurumlarının dışında veya içinde, gayriresmî biçimde faaliyet gösterdiği iddia edilen yapılanmaları tanımlamak için kullanılan tartışmalı kavram. Türkiye’de özellikle Susurluk sonrası tartışmalarda sık kullanılmıştır. Kavramın hukuki bir statüsü yoktur; bir iddiayı ifade eder. Her “derin devlet” iddiası kanıtlanmış değildir; bu nedenle kaynaklarla ayrıca sınanması gerekir.

DEVLET TERÖRÜ: Bir devletin kendi vatandaşlarına veya başka ülke halklarına karşı, terör tanımına giren yöntemlerle (sindirme, korkutma, hedef gözetmeksizin şiddet) uyguladığı eylemleri tanımlamak için kullanılan kavram. Uluslararası hukukta tartışmalıdır; bazı çevreler kavramı reddederken bazıları terör tanımının devletleri de kapsamı gerektiğini savunur. Bu tartışma, terörün tanımındaki en temel gerilimlerden biridir.

DEAŞ (İŞİD): 2013’te Irak ve Şam İslam Devleti adıyla ortaya çıkan, 2014’te ilan ettiği “hilafet”le geniş bir coğrafyayı kontrol eden silahlı örgüt. Suriye ve Irak’taki savaş, Türkiye’nin sınır güvenliğini ve iç güvenlik politikalarını doğrudan etkilemiş; örgüt, Türkiye’de birçok saldırı gerçekleştirmiştir.

DHKP-C (DEVİRİMCİ HALK KURTULUŞ PARTİSİ-CEPHESİ): Devrimci Sol geleneğinden gelen, 1994'te bu adı alan Marksist-Leninist silahlı örgüt. Dursun Karataş örgütün kurucu lideri olarak öne çıkmıştır. Suikastlar, güvenlik güçlerine yönelik saldırılar ve silahlı eylemlerle Türkiye'nin terör tarihinde yer almıştır.

FAİLİ MEÇHUL CİNAYET: Failinin tespit edilemediği veya tespit edilse de yargı önüne çıkarılamadığı ölüm olayları. Türkiye'de özellikle 1990'larda, güvenlik güçleriyle ilişkili olduğu iddia edilen bazı cinayetler bu kapsamda tartışılmıştır. Kavram hukuki bir statüyü değil, bir belirsizliği ifade eder; her faili meçhul cinayetin arkasında devlet olduğu iddiası kanıtlanmış değildir.

FETÖ (FETULLAHÇI TERÖR ÖRGÜTÜ): Türkiye'de devlet kurumları ve yargı kararlarında, Fethullah Gülen'in liderliğindeki yapılanmayı tanımlamak için kullanılan resmî ad. Türkiye, yapıyı 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin sorumlusu olarak kabul etmektedir. Gülen, darbe girişimiyle bağlantısını reddetmiştir. Kavram, Türkiye'ye özgüdür; uluslararası terör listelerinde aynı biçimde tanınmaz.

GERİLLA: Düzenli ordulara karşı, küçük ve hareketli birliklerle yürütülen gayrinizami savaş yöntemi ve bu yöntemi kullanan silahlı yapı. Terörden farkı, genellikle sivilleri değil askerî hedefleri öncelemesi ve bir kurtuluş savaşı çerçevesine yerleştirilmesidir. Ancak gerilla ile terör arasındaki sınır her zaman net değildir; sivillere yönelen eylemler bu sınırı bulanıklaştırır.

GÖZETİM (SURVEILLANCE): Devletin veya başka aktörlerin, kişilerin iletişimini, hareketlerini ve ilişkilerini izlemesi. Terörle mücadele kapsamında başvuru alan gözetim yöntemleri, güvenlik ile mahremiyet arasındaki denge tartışmalarının merkezindedir.

JİTEM (JANDARMA İSTİHBARAT VE TERÖRLE MÜCADELE): 1980'lerin sonunda Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde kurulduğu iddia edilen, gayriresmî yapılanma olarak tartışılan birim. Özellikle 1990'larda Güneydoğu'da faili meçhul cinayetlerle ilişkilendirilmiştir. Varlığı ve niteliği tartışmalıdır; resmî olarak böyle bir birimin faaliyet gösterdiği kabul edilmemiştir. "Derin devlet" ve "kontrgerilla" kavramlarıyla birlikte anılır ancak onlarla aynı şey değildir.

KONTRGERİLLA: Soğuk Savaş döneminde NATO ülkelerinde, olası bir işgale karşı direniş amacıyla kurulduğu iddia edilen gayrinizami yapılanmaları ifade eder. Türkiye'de özellikle 1970'lerde ve sonrasında tartışılmıştır. Kavram, komplo teorileriyle iç içe geçmiştir; bu nedenle kullanılırken hangi somut olaya, hangi belgeye dayanıldığı açık olmalıdır.

KÖY KORUCUSU: 1985'te çıkarılan bir kanunla, özellikle Güneydoğu'da PKK'ya karşı silahlandırılan yerel güvenlik görevlileri. Devletin güvenlik stratejisinin önemli bir unsuru olmuş; aynı zamanda bölgedeki toplumsal dengeleri ve çatışmanın seyrini etkilemiştir. Koruculuk sistemi, güvenlik ile yerel topluluklar arasındaki karmaşık ilişkilerin örneğidir.

MANİPÜLASYON (TARİHSEL): Tarihsel verilerin bilinçli biçimde seçilmesi, bağlamından koparılması veya belirli bir siyasi sonucu destekleyecek biçimde sunulması. Manipülasyon yalnızca yanlış bilgi üretmek değildir; doğru bilgilerin seçici biçimde kullanılması da aynı sonucu doğurabilir. Bu nedenle kaynak eleştirisi, manipülasyona karşı en temel savunmadır.

MAĞDUR: Terör veya siyasi şiddet olayında zarar gören kişi veya topluluk. Kavram, hukuki bir statü olduğu kadar siyasi ve duygusal bir yüke de sahiptir. Kimin "mağdur" sayılacağı, tarih yazıcılığında en çok tartışılan konulardan biridir. Bir anlatıda mağdur olan kişi, başka bir anlatıda fail veya sempatizan olarak görülebilir.

MİLİS: Düzenli orduya bağlı olmayan, genellikle yerel düzeyde örgütlenen silahlı grup. Devlet destekli milisler ile devlet dışı milisler arasında önemli fark vardır. Milisler, terör örgütü tanımına girmeyebilir; ancak eylemleri terör tanımına giren suçlar oluşturabilir. Bu ayrım, özellikle YPG ve benzeri yapıların değerlendirilmesinde merkezî önemdedir.

MLKP (MARKSİST-LENİNİST KOMÜNİST PARTİ): 1990'larda şekillenen Marksist-Leninist silahlı örgüt. Türkiye'nin sol kökenli silahlı örgütleri arasında yer alır. TİKKO ile birlikte anılsa da ayrı bir örgütsel çizgiyi temsil eder.

OLAĞANÜSTÜ HÂL (OHAL): Doğal afet, salgın, ekonomik kriz veya yaygın şiddet olayları gibi durumlarda, kamu düzeninin sağlanması için temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılabilirdiği hukuki rejim. Türkiye'de 1987-2002 arasında Güneydoğu'da, 2016-2018 arasında ise ülke genelinde uygulanmıştır. OHAL, güvenlik ile hak ve özgürlükler arasındaki dengeyi en çok zorlayan dönemlerin başında gelir.

PKK (KÜRDİSTAN İŞÇİ PARTİSİ): 1978'de Abdullah Öcalan öncülüğünde kurulan, 1984'ten itibaren Türkiye'de silahlı eylemlerini genişleten Marksist-Leninist örgüt. Başlangıçta bağımsız Kürdistan hedefini savunmuş, ilerleyen yıllarda siyasi hedeflerinde ve söyleminde değişiklikler yapmıştır. Türkiye'nin terör tarihinin merkezî aktörlerinden biri olmuştur. Cemil Bayık, Murat Karayılan ve Duran Kalkan örgütün üst yönetiminde öne çıkan isimlerdendir.

PROPAGANDA: Bir görüşü, ideolojiyi veya siyasi amacı yaymak için sistematik biçimde yürütülen iletişim faaliyeti. Terör örgütleri de devletler de propaganda yapar. Tarihsel bir kaynağın hangi amaçla üretildiğini anlamak, onu tarihsel kanıt olarak kullanmadan önce yapılması gereken ilk iştir.

RESMÎ TARİH: Bir devletin veya kurumun, geçmişe ilişkin olarak benimsediği ve yaydığı anlatı. Resmî tarih, her zaman yanlış değildir; ancak eksik veya seçici olabilir. Tarihçinin görevi resmî tarihi reddetmek değil, onu diğer kaynaklarla karşılaştırarak sınamaktır.

SIYASAL ŞİDDET: Siyasi amaçlarla gerçekleştirilen her türlü zarar verici eylem. Terör, siyasal şiddetin bir alt kümesidir; ancak siyasal şiddetin tamamı terör değildir. Siyasal şiddette aktör devlet, ordu, devrimci grup, gerilla veya sivil kitle olabilir. Terörde ise genellikle devlet dışı organize yapılar ya da radikal bireyler öne çıkar.

SÖYLEMSEL ÇERÇEVELEME: Aynı olayın, farklı kavramlar ve vurgularla farklı biçimlerde sunulması. Örneğin bir sokak eylemi, bir anlatıda “yasal protesto”, başka bir anlatıda “sokak terörü” olarak tanımlanabilir. Çerçeveleme, olayın kendisini değil, olaya ilişkin algıyı biçimlendirir. Bu nedenle kavramların seçimi, tarafsız bir tercih değildir.

SUSURLUK: 3 Kasım 1996’da Susurluk’ta meydana gelen trafik kazası. Kazada bir milletvekili, bir emniyet müdürü ve Abdullah Çatlı’nın aynı araçta bulunması, siyaset, güvenlik bürokrasisi ve organize suç dünyası arasındaki ilişkilerin kamuoyunda görünür hâle gelmesine yol açmıştır. Olay, “derin devlet” tartışmalarının simgesi hâline gelmiştir.

TERÖR: Geniş tanımıyla, siviller de dahil olmak üzere kişilere yönelik, korku yaratma, sindirme veya bir hükümeti ya da uluslararası kuruluşu belirli bir eylemi yapmaya veya yapmaktan kaçınmaya zorlama amacı taşıyan, suç teşkil eden eylemler. Tanımı üzerinde uluslararası düzeyde tam bir uzlaşma yoktur; bu nedenle kavram, hukuki olduğu kadar siyasi bir nitelik de taşır.

TERÖR ÖRGÜTÜ: Terör eylemlerini örgütlü biçimde gerçekleştiren yapı. Bir yapının “terör örgütü” sayılması, ilgili devletin hukuki düzenlemesine ve uluslararası tanınmaya bağlıdır. Bu nedenle aynı yapı, bir ülkede terör örgütü sayılırken başka bir ülkede sayılmayabilir. Kavramın siyasi niteliği, hukuki niteliğinden ayrılmaz.

TERÖRİZM: Terör eylemlerini sistematik bir strateji olarak benimseyen yaklaşım. Terör tek tek eylemleri ifade ederken, terörizm bu eylemleri bir yöntem olarak kullanan anlayışı ifade eder.

TIKKO (TÜRKİYE İŞÇİ KÖYLÜ KURTULUŞ ORDUSU): TKP/ML çizgisinin silahlı kanadı. İbrahim Kaypakkaya’nın geliştirdiği siyasi çizginin devamı olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye’nin sol kökenli silahlı örgütleri arasında yer alır.

THKO (TÜRKİYE HALK KURTULUŞ ORDUSU): 1970’lerin başında ortaya çıkan, Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan gibi isimlerin öne çıktığı silahlı örgüt. Türkiye’nin modern dönemdeki örgütlü sol şiddetinin ilk örneklerinden biridir.

THKP-C (TÜRKİYE HALK KURTULUŞ PARTİSİ-CEPHESİ): 1970’lerin başında ortaya çıkan, Mahir Çayan’ın öne çıktığı silahlı örgüt. THKO ile birlikte dönemin sembol yapılarından biridir.

YPG (HALK KORUMA BİRLİKLERİ): Suriye’de 2012 sonrasında öne çıkan, PYD’nin silahlı kanadı olarak görülen Kürt milis yapısı. Türkiye, YPG’yi PKK’nın Suriye uzantısı olarak değerlendirir ve terör örgütü sayar. Batılı ülkelerin büyük bölümü ise YPG’yi DEAŞ’la mücadelede müttefik bir milis gücü olarak görmekte, terör örgütü listelerine almamaktadır. Bu fark, terör tanımının siyasi niteliğinin en somut örneklerinden biridir.

15 TEMMUZ: 15 Temmuz 2016'da gerçekleşen darbe girişimi. TBMM'nin bombalanması ve sivillerin hedef alınması sonucunda çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Türkiye, girişimin sorumluluğunu FETÖ'ye yüklemiştir. Darbe girişiminin tarihsel olarak incelenmesi, yalnızca darbe gecesini değil, Gülen hareketinin uzun yıllar boyunca devlet kurumlarındaki yapılanmasını ve 2013 sonrası yaşanan çatışmayı da kapsamalıdır.

12 EYLÜL: 12 Eylül 1980 askeri darbesi. Darbe yönetimi müdahaleyi, ülkedeki anarşi ve şiddeti sona erdirmeye gerekçesiyle meşrulaştırmıştır. Ancak darbe sonrası işkenceler, siyasi baskılar, kitlesel tutuklamalar ve idamlar da aynı tarihsel bütünün parçasıdır. 12 Eylül, Türkiye'nin terör ve siyasi şiddet tarihinin en önemli kırılmalarından biridir.

2. BÖLÜM

60'LAR

2.1. GENEL DURUM

1960'ların başlangıcını Demokrat Parti (DP) iktidarına son veren 27 Mayıs 1960 askeri darbesi belirlemişti. Bu darbe sonrası hazırlanan 1961 Anayasası, Türkiye tarihinin o güne kadarki en liberal anayasası olarak kabul edilir. Bu anayasa ifade, basın ve örgütlenme özgürlüklerini genişletmiş, üniversitelere özerklik tanımış ve sosyal hakları anayasal güvence altına almıştı. Ancak bu özgürlük ortamı ironik bir şekilde on yılın sonunda hem sağ hem de sol çizgilerde siyasal olarak kökten değişim isteğini ve sonradan şiddetin ortaya çıkmasına neden olmuştu. Solun en köklü temsilcisi TKP idi ancak parlamentoda temsil hakkı yoktu. Bu sebepten TİP Türkiye'de 1965'te parlamentoya giren ilk sosyalist parti idi diyebiliriz. Yine özerklik verilen üniversitelerin fikir kulüpleri siyasal tartışma alanları haline gelmişti. Öğrencilerin bir kısmı aydınlar ve subaylardan oluşan bir koalisyon ile devrim gerçekleştirebileceğini umuyordu. Ancak bu durum halk iradesini dışlıyordu. Aynı zamanda dünyada ideolojik etkilenmeler yaratan olaylar oluyordu. Vietnam Savaşı, Filistin olayları gibi. Ve bu durumlar kent gerillalarının doğmasına sebep oldu. Onlar, demokrasiyle bu işin çözülmeyeceğine inanıyordu. Solcu kent gerillaları eylemlerine başladığında sağ kesim buna tepki olarak Alparslan Türkeş önderliğinde ülkücü gençler için komando kampları kurdu. Amaç sokakları ve üniversiteleri solculardan temizlemektir. Yani bana sorarsanız sırf tepki olsun diye kurulmadığını düşünüyorum. Birileri yine "Ama öğretmenim kavgayı o başlattı" demek istemiş gibi. Korkunç ve kanlı bir ortam artık hazırды.

Tek tek örgütlere geçmeden evvel bir konuya değinmek istiyorum. O güne kadarki Türkiye tarihinin en libéral anayasası nasıl oldu da böyle bir sonuç doğurdu? Yurdum insanına rahatlık mı batıyordu? Tabii ki hayır. Bu denli bir özgürlük doğal olarak radikal örgütler doğuracaktı. Hatta askerî vesayeti kurumsallaştırmak ve isminden anlaşılacağı üzere güvenlik sağlamak için bir Milli Güvenlik Kurulu (MGK) ihdas edilmişti. Ancak kavga başladığında MGK uzlaşa falan sağlamıyordu. MGK, solu birincil düşman ilan edip sağa dokunmuyor hatta darbeye adı geçen isimlerin bir sağ militan birliği kurmasına göz yumuyordu. Kısacası 1960'ların ikinci yarısı, sol muhalefetin sokaklarda görünür hâle geldiği ve sağ kesimin buna ciddi tepki gösterdiği yıllardı.

2.2. SAĞ

Sağ için konuşacak olursak 1960'ların ikinci yarısında sol muhalefetin üniversitelerde ve sokaklarda kurumsal bir güç haline gelmesi milliyetçi ve muhafazakâr kesimde güçlü bir antikomünist refleks doğurmuştu. Alparslan Türkeş liderliğindeki Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) -ki 1969'da Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) adını alacaktı- yükselen sol dalgaya karşı milliyetçi gençliği organize etme kararı aldı. Bu karar ile ilk olarak 18 Mart 1966'da Ankara'da Ülkü Ocakları'nın temelleri atıldı. Hareketin yalnızca üniversitelerle sınırlı kalmaması ve ortaöğretim seviyesindeki gençliğe de ulaşması amacıyla 29 Şubat 1968'de Genç Ülkücüler Teşkilatı kuruldu. Bu yapılar, sonraki on yılda sokaklarda ve kampüslerde sol örgütlerin karşısında duracak olan milliyetçi aksiyonun ana omurgasını oluşturdu. Aynı dönemde, solun kent gerillası modellerine ve militanlaşma eğilimine bir reaksiyon olarak, gençlik kollarını disipline etmek ve fiziksel olarak hazırlamak amacıyla Komando Kampları kurulmaya başlandı. Bu kamplarda ideolojik eğitimin yanı sıra paramiliter nitelikte fiziki eğitimler alan gençler, kamuoyunda "Komandolar" veya "Ülkücüler" olarak anılmaya başlandı. Böylece 1960'ların sonuna doğru üniversiteler yasal eğitim yuvası olmaktan çıkmıştı. Her iki kutbun da kendi ideolojik tabanını tahkim ettiği, her an patlamaya hazır ve kutuplaşmış birer çatışma alanına dönüşmüştü. Kanlı Pazar gibi trajik dönüm noktaları bu iki organize gücün sokaklardaki kaçınılmaz karşılaşmasının ilk ağır sonucuydu.

2.3. SOL

Sola gelecek olursak ABD 6. Filosu'nun İstanbul limanlarına gelişi, solcu öğrenciler için emperyalizme karşı bir protesto vesilesi hâline gelmişti. Temmuz 1968'deki protestolar sırasında İTÜ yurdu polis tarafından basılmıştı ve öğrenci olan Vedat Demircioğlu pencereden atılarak hayatını kaybetmişti. 16 Şubat 1969'da ise Taksim'de 6. Filo'yu protesto eden solcu gençlere yönelik sağcı grupların sopalı ve bıçaklı saldırısı sonucunda Ali Turgut Aytaç ve Duran Erdoğan ölmüştü. Yukarıda da söylediğimiz gibi kamuoyunda "Kanlı Pazar" olarak anılan bu olay sağ-sol çatışmasının sokaklarına taşındığının en korkunç ve bariz göstergesiydi.

Cumhuriyet Gazetesi Arşivinden

2.3.1. THKO VE THKP-C

1960'ların sonunda üniversitelerde örgütlenen solcu öğrenciler, bir süre sonra parlamenter mücadelenin tıklandığına inanarak silahlı mücadeleye yöneldi. Ancak bu öğrenciler içinde var olan farklı çizgiler, farklı örgütleri doğurdu. Türkiye'de örgütlü silahlı solun ilk iki örneği olan THKO ve THKP-C, aynı kökten olmalarına rağmen birbirlerinden ciddi şekilde ayrılan iki ayrı siyasi çizgideydi.

Bu iki örgütü birbirinden bağımsız anlatmak dönemin siyasi tartışmalarını anlaşılmaz kılar. Bu sebepten ikisini birlikte ele alacağız. Her iki örgütün de temeli, 1968 öğrenci hareketinin içinde şekillenen Dev-Genç (Devrimci Gençlik) örgütlenmesiydi. ODTÜ, SBF (Siyasal Bilgiler Fakültesi), İTÜ gibi üniversitelerde örgütlenen öğrenciler, 6. Filo protestoları, Kanlı Pazar ve Taylan Özgür'ün ölümü gibi olayların ardından radikalleşti.

Cumhuriyet Gazetesi Arşivinden

Ant Dergisi Arşivinden (TÜSTAV)

Özellikle Taylan Özgür'ün Deniz Gezmiş'in yakın arkadaşı olması-ki idamından önce onun yanına gömülmek isteyecekti- THKO'nun kuruluşunu etkileyen gelişmelerden biri oldu. THKO 1970 yılında kuruldu. Kurucu kadrosu Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan ve bazı diğer isimlerden oluşuyordu. Bu isimlerden Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan, 1968'de ODTÜ stadyumuna yazılan "Devrim" yazısıyla, Deniz Gezmiş ise İstanbul'daki üniversite işgalleriyle geniş kitlelerce tanınmıştı. Deniz Gezmiş 1969'da Filistin'e giderek El-Fetih kamplarında eğitim almış, Türkiye'ye silah ve tecrübe getirmişti

THKO, 29 Aralık 1970'te Ankara Sefareti önünde iki polise ateş açarak ilk silahlı eylemini gerçekleştirdi. Ardından 1971 başlarında dört Amerikalı askeri kaçırdı. Bu eylem, devletin sert tepkisini çekti. ODTÜ'ye düzenlenmek istenen operasyon sırasında çıkan çatışmada komando eri Mevlüt Meriç öldü. Bu olay, ordunun sabrını taşırmaya müsebbib damlalardandı ve 12 Mart 1971 muhtırasına giden süreci daha da hızlandırdı. Örgüt, Marksist-Leninist bir çizgiye sahipti ancak Leninist "parti öncülüğü" fikrine mesafeliydi. Küba Devrimi'nden esinlenen Foco (odak) teorisine yakın duruyor, gerilla tipi örgütlenmeyi ve doğrudan kırlardan başlayan bir halk savaşını savunuyordu. Bu belirsizlik, onları THKP-C'den ayırıyordu. THKP-C için iki anahtar kavram var. Kesintisiz Devrim stratejisi ve Politikleşmiş Askerî Savaş Stratejisi. Kurucu kadroda Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Hüseyin Cevahir gibi isimler vardı. Bu örgütün çizgisi Mahir Çayan'ın yazıları ve Kesintisiz Devrim metinlerinde şekillenmişti. Foco teorisini Türkiye'nin özgün koşullarına göre revize etmişlerdi. THKO'dan farklı olarak, eylemlerine kırlardan değil, propaganda amaçlı olarak kentlerden başladılar. Cezayir ve Mısır örneklerinden ders çıkarmışlardı. İlerici subaylar bile bir süre sonra komünistleri tasfiye ediyordu. Bu nedenle THKP-C, kendi güçlerine dayanmayı ve silahlı mücadeleyi kitle desteğiyle birleştirmeyi savunuyordu. Deniz ile Mahir arasında sürekli olarak aynı anlaşmazlık vardı. THKP-C, THKO'nun ideolojik derinlikten yoksun olduğunu ve aceleci davrandığını eleştiriyordu. THKP-C, 1971'in ilk aylarında banka soygunları ve silahlı eylemlerle adını duyurmuştu. 1971'in Kasım ayında Mahir Çayan ve arkadaşları, tutuklu bulundukları Maltepe Askeri Cezaevi'nden tünelle kazarak firar etmişti. Bu firar örgütün simgesel anlarından biri hâline gelmişti

12 Mart 1971'de Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç ve kuvvet komutanları hükümete bir muhtıra vererek istifaya zorladı. Süleyman Demirel hükümeti istifa etti ve sıkıyönetim ilan edildi. Muhtıra sadece artan anarşiyi durdurma gerekçesiyle değil aynı zamanda ordu içindeki solcu subayların (9 Mart Cuntası) planladığı darbeyi engelleme amacıyla da verilmişti.12 Mart sonrasında sol örgütlere yönelik geniş bir tasfiye başladı.

Cumhuriyet Gazetesi Arşivinden

THKO'nun kurucu kadrosu yakalandı. Ve Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan, 6 Mayıs 1972'de idam edildi... Bu idamlar Türkiye'nin yakın siyasi tarihinin en çok tartışılan infazları arasında yer aldı. Bir kesim onları devrimci mücadelenin sembolleri olarak görüyordu. Başka bir kesim silahlı eylemlerini esas alarak militan veya terörist olarak görüyordu. Yeri gelmişken tarihçinin görevi bu iki etiketten birini seçmek değildir. Söz konusu kişilerin düşüncelerini, örgütsel faaliyetlerini, gerçekleştirdikleri eylemleri ve dönemin hukuk düzenini birlikte incelemektir. THKO kadrosunun idam edilmesi, THKP-C'yi derinden etkiledi. Mahir Çayan ve arkadaşları, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını kurtarmak için Mart 1972'de Ünye'deki radar istasyonundan üç yabancı teknisyeni kaçırdı. Ancak Tokat'ın Kızıldere köyünde kuşatıldılar. Çıkan çatışmada Mahir Çayan ve dokuz arkadaşı rehinelerle birlikte hayatını kaybetti. Böylece iki örgütün lider kadrosu, birkaç ay arayla tasfiye edilmiş oldu. Buna tasfiye edilmiş demek bile acı. Nihayetinde 25 yaşında gencecik insanlardı. Kızıldere, iki örgütün ayrı çizgilerine rağmen aynı kaderi paylaştığının en açık göstergesidir.

Cumhuriyet Gazetesi Arşivinden

Cumhuriyet Gazetesi Arşivinden

THKO ve THKP-C, farklı teorik çerçevelere sahipti ancak 12 Mart'ın tasfiyesi ikisini de vurdu. Bu, dönemin devlet politikasının örgütler arasındaki farkı gözletmediğini ve "sol"u bir bütün olarak tehdit gördüğünü gösterir. Nitekim 12 Mart döneminde yalnızca THKO ve THKP-C değil, TİP ve Dev-Genç gibi yasal veya yarı-yasal yapılar da baskı altına alındı. (Dev-Gençten birazdan bahsedeceğiz.) Bu da terörle mücadelenin, siyasi muhalefetin tümünü kapsayacak biçimde genişleyebildiğini gösteren erken örneklerden biridir. Bu dönemi anlamak yalnızca örgütlerin eylemlerini listelemekle mümkün değil. 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlük ortamının nasıl şiddete dönüştüğünü, devletin güvenlik politikalarının nasıl genişlediğini, sol içi tartışmaların nasıl örgütlere bölündüğünü ve dönemin uluslararası koşullarının (Vietnam Savaşı, Filistin meselesi, Latin Amerika gerilla hareketleri gibi) Türkiye'deki aktörleri nasıl etkilediğini birlikte okuyup değerlendirmek gerekir. Aksi hâlde 1970'lerin şiddet hâli, nedensiz bir anarşi olarak görünür. Oysa ki bu sarmalın kökeninde siyasi tercihler, ideolojik tartışmalar ve devlet politikaları vardır.

Gelelim Dev-Genç'e. Tüm bu aksiyon-reaksiyon sarmalı içinde üniversitelerdeki sol gençliğin çatı örgütü olan Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF), yasal ve teorik tartışma zeminini tamamen geride bırakmıştı. Gerek sokak çatışmalarının sertleşmesi gerekse dünyadaki 68 kuşağı hareketlerinin yarattığı hava, gençliği daha militan ve organize bir yapı arayışına itti. Bu arayışın sonucunda FKF, Ekim 1969'daki kurultayında adını Dev-Genç (Devrimci Gençlik Federasyonu) olarak değiştirdi. Dev-Genç, sıradan bir öğrenci birliği olmanın ötesine geçerek dönemin anti-empyrist protestolarının, toprak işgallerinin ve boykotların merkez üssü haline geldi. Ancak örgütün kitleselleşmesi, kendi içinde "Bundan sonra nasıl bir yöntem izlenmeli?" sorusunu ve derin teorik ayrışmaları da beraberinde getirdi. Parlamenter sistemden ve barışçıl eylemlerden ümidini kesen, teorik tartışmaların tıklandığına inanan radikal gençlik liderleri için artık tek bir çıkış yolu kalmıştı o da silahlı mücadele idi. Nitekim 1960'ların kapatırken Dev-Genç'in bu militan koridorlarından geçerek yetişen kadrolar, Türkiye'nin ilk silahlı sol örgütleri olan THKO ve THKP-C'nin kurucu omurgasını oluşturmuştu. Böylece 60'lı yılların liberal özgürlük ortamında ortaya çıkan fikir kulüpleri, on yılın sonunda yerini sokak barikatlarına, komando kamplarına ve nihayetinde kanlı bir 1970'ler Türkiye'sine bırakıyordu.

Türk Solu Dergisi Arşivinden

BİR DE YAN YANA İNCELEYELİM

FAZLA KULLANILAN SÜRELİ YAYIN TARAF BELİRTMEK İÇİN DEĞİLDİR. YALNIZCA DAHA ULAŞILABİLİR OLANLAR DAHA ÇOK KULLANILMIŞTIR.

3. BÖLÜM

70'LER

3.1. 1972: TKP/ML VE TİKKO (İBRAHİM KAYPAKKAYA ÇİZGİSİ)

12 Mart 1971 muhtırasının getirdiği sıkıyönetim şartları altında gerçekleşen en büyük olayların 1972 yılında yaşanmıştı. Bu olayların yarattığı kırılma, parlamenter siyaseti bütünüyle reddeden, THKO ve THKP-C gibi çağdaş yapılardan hem teorik altyapı hem de coğrafi ve sosyolojik strateji açısından farklı olan TKP/ML (Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist) ve onun askeri kanadı TİKKO (Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu) örgütlenmesiydi.

Örgütün kurucu lideri ve teorisyeni, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesinden ve Milli Demokratik Devrim (MDD) hareketinin militanlarından biri olan İbrahim Kaypakkaya idi. Kaypakkaya, 1972 yılına kadar Doğu Perinçek önderliğindeki Proleter Devrimci Aydınlik (PDA) ve yasa dışı Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi (TİİKP) saflarında Doğu Anadolu Bölge Komitesi (DABK) üyesi olarak faaliyet yürütmüştü. Ancak 1972 yılının başlarında TİİKP'nin teorik çizgisini revizyonist, oportünist ve pasifist olmakla itham eden Kaypakkaya, beraberindeki küçük bir kadroyla bu oluşumdan kopmuştu. Bu ideolojik hesaplaşmanın ardından, 24 Nisan 1972 tarihinde yasa dışı TKP/ML'nin kuruluşu ilan edilmişti. Örgüt, gençlik yapılanması olarak TMLGB'yi (Türkiye Marksist-Leninist Gençlik Birliği), silahlı mücadeleyi yürütmek üzere de kırsal temelli TİKKO'yu kurmuştu. Kaypakkaya'nın çizgisi ötekilerden epey farklıydı. Kemalizmi eleştiriyordu mesela. Dönemin ana akım sol hareketleri Kemalizmi güzel anıyordu ancak Kaypakkaya Kemalizm'i "komprador büyük burjuvazinin ve toprak ağalarının faşist diktatörlüğü" olarak tanımlıyordu.

Bu sebepten sol içi ittifak ciddi sarsılıyordu. Kürt meselesine yaklaşımı da farklıydı. Kaypakkaya, Kürtleri ayrı bir ulus olarak değerlendirmişti ve Marksizmdeki Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı ilkesini Türkiye’de açıkça savunan ilk sol aktörlerden biri olmuştu. Yukarıda da söylediğimiz gibi kırsal temelli silahlı bir örgüttü TİKKO. Peki neden kırsal? Neden özellikle Tunceli, Malatya (özellikle Kürecik bölgesi) ve Elazığ kırsalı? Bu bölgesel tercih, Türkiye’nin o dönemki sosyo-ekonomik ve etno-dinsel dinamikleriyle ilgiliydi. 1970’lerin başında Doğu ve Güneydoğu Anadolu kırsalı, toprağın az sayıda ağa ve köklü ailenin elinde olduğu, köylünün ise yarıcı veya ortakçı olarak ağır şartlarda çalıştığı yarı-feodal bir hâldeydi. Kaypakkaya, Küba modelinin aksine Çin Devrimi’nden mülhem "Kırlardan Şehirlere Uzun Süreli Halk Savaşı" stratejisini seçmişti. TİKKO ücra köylerde toprak ağalarını halk düşmanı ilan ederek eylemler düzenlemiş ve onların malları ile silahlarına el koyarak köylülere dağıtmıştı. Bu durum, devlet otoritesinin ulaşamadığı dağ köylerindeki yoksul köylüler nezdinde örgüte lojistik destek ve barınma sağlayan sınıfsal bir taban yaratmıştı. Oldukça zekice. Seçilen havza ağırlıklı olarak Alevi ve Kürt/Zaza nüfusun yaşadığı yerlerdi. Bölge halkının hafızasında tarihsel travmalar (1937-1938 Tunceli Olayları) hâlâ canlıydı. Ayrıca Alevi kimliği merkezî Sünni-muhafazakâr devlet yapısı tarafından dışlanıyordu. Kaypakkaya’nın Kemalizm’i cepheden hedef alan ve Kürtlerin haklarını savunan tezleri, devletle mesafeli olan bu sosyolojik tabanda alkış almıştı. TKP/ML, bölge halkının dışlanmışlık hissini bir başkaldırı hâline getirmişti. Bölge sosyolojisini belirleyen aşiret ilişkileri de eşit değildi. Devlet, bölgedeki otoritesini sağlamak için zaman zaman büyük aşiret liderleriyle iş birliği yapınca aşiretler arası geleneksel husumetler siyasi üstünlükle de körükleniyordu.

Gelelim eylemlere. TİKKO, üslendiği Tunceli, Malatya ve Elazığ kırsalında "Uzun Süreli Halk Savaşı" stratejisini tahkim etmek için yerel jandarma karakollarına taciz ateşleri açmıştı. Devlet yanlısı veya köylüye zulmettiğini iddia ettiği bazı muhtarları, aşiret liderlerini ve toprak ağalarını "halk mahkemelerinde" yargıladığını söyleyerek öldürmüştü. Yine silahlı faaliyetlerine lojistik ve finansal kaynak sağlamak amacıyla İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde örgüt hücreleri kurulmuştu. Kuyumcu soygunları, banka baskınları ve karşıt görüşlü yapılara yönelik hedef gözetici sokak suikastları düzenlenmişti. Kronolojik sıralama için sorun olacak ama bahsetmezsem olmaz. 1985 TRT Günebakan Yayını Sabotajı örgütün şehir eylemleri tarihindeki en sansasyonel eylemlerinden biriydi ve 17 Mayıs 1985'te yaşanmıştı. TİKKO, İstanbul televizyonunun link hattına korsan bir verici cihaz bağlayarak akşam ana haber bülteni (Günebakan yayını) sırasında TRT ekranlarını bloke etmiş ve ekranlara kendi propaganda marşlarını, amblemlerini ve örgüt bildirilerini yansıtmıştı. Bu eylem devletin sözde en sıkı korumak iletişim ağına sızılması bakımından dönemin güvenlik bürokrasisinde büyük bir şok dalgası yaratmıştı. Okumuş adamların hâli başka işte. Pardon bu, bu dönem için geçerli.

Ve Kaypakkaya'nın ölümüne gelelim. TİKKO'nun kırsal faaliyetleri kolluk kuvvetleri tarafından birincil tehdit olarak kodlanmıştı. 24 Ocak 1973'te Tunceli'nin Merkez ilçesine bağlı Vartinik köyünde bir sığınakta barınan TKP/ML lider kadrosu kuşatılmıştı. Çıkan ilk silahlı çatışmada Kaypakkaya'nın yakın çalışma arkadaşı Ali Haydar Yıldız öldürülmüştü. Kaypakkaya ise yaralı olarak kaçmayı başarmıştı. Beş gün boyunca çetin kış şartlarında saklanan Kaypakkaya da sığındığı köyün muhtarı tarafından ihbar edilmesi neticesinde yakalanmıştı.

Bu ihbar sosyolojik açıdan, ekonomik çıkarların ve devlet korkusunun ideolojik söylemlere karşı baskın gelebildiğinin somut bir göstergesiydi. Diyarbakır Sıkıyönetim Cezaevi'ne götürülen Kaypakkaya, sorgu ve işkencenin ardından 18 Mayıs 1973'te hayatını kaybetmişti. TKP/ML ve TİKKO'nun tarihi, bu dosyanın da ana izleği olan manipülasyon ve hafıza savaşlarının tartışılabilirliği iyi bir örnektir. Örneğin örgüt yayınları yahut solcu yayınlar, süreci bir "halk ordusunun şanlı doğuşu", Kaypakkaya'nın tezlerini "proletaryanın pusulası", eylemlerini "feodal zulme başkaldırı", Diyarbakır'daki ölümünü ise "faşizmin katliamı" ve "ser verip sır vermeyen önder" kültüyle çerçeveler. Resmî söylemler ise yapıyı "Maocu/komünist anarşist terör örgütü", kırsal faaliyetlerini "kamu düzenini ve devletin bölünmez bütünlüğünü yok etmeye yönelik yasa dışı kalkışma", operasyonları ise "devletin egemenlik haklarının tesisi" ve "yıkıcı hücrelerin tasfiyesi" olarak gösterir. Tarihçinin görüşü ne olursa olsun dönemin kanunlarındaki karşılığının üstünü ideolojik romantizmle örtmemesi gerekir.

Bu döneme ait gazete manşetleri bulmakta çok zorlandık. Bunun sebebi o dönemin kanunlarındaki maddelerdi.

c) Söz, yazı resim, film ve sesle yapılan her türlü yayım, heberleşme, mektup, telgraf vesair mersuleleri kontrol etmek; gazete, dergi kitap ve diğer yayımların basım ve yayımını kayıtlamak ve bunlar üzerine sansür koymak veya Sıkıyönetim bölgesine sokulmasını yasaklamak; Sıkıyönetim Komutanlığınca veya neşri yasaklanan kitap, dergi, gazete, broşür, afiş gibi bilcümle matbu evrakı basan matbaaları kapatmak;"

Ve araştırmalar sırasında dikkatimizi çeken bir manşeti eklemek istedik. Cumhuriyet sağa yakın tutun sergiliyordu bir önceki bölümde. Ancak aşağıda yine cumhuriyete ait bir manşet göreceksiniz.

3.2. 1974 GENEL AFFI VE CEZAEVLERİNDEKİ DURUM

Türkiye'de yakın tarihin ve siyasi şiddetin seyrini değiştiren bir şey olmuştu. 15 Mayıs 1974'te yürürlüğe giren ve bizim bugün 74 Genel Affı diye hatırladığımız 1803 sayılı kanun. Bu af ile muhtıra sebebiyle cezaevlerine doldurulan sol kesimin sosyal alana dönmesi sağlandı. Sonuçlardan önce affın siyasi arkaplanına bakalım.

12 Mart ara rejiminin ardından ülkeyi seçime götüren süreçte, af meselesi meydanların ve basının tartışma konusu haline gelmişti. Elbette asla aynı şey değil ama bizim çerçeve yasa tartışmaları gibi bir ortam vardı. 1973 seçimlerinde Bülent Ecevit liderliğindeki Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) "siyasi af" vaadini merkeze alırken, muhafazakâr ve milliyetçi sağ cephe bunu anarşistleri sokaklara salmak olarak görüyordu. Ancak sendikalar da affı destekleyerek bir meşru zemin oluştuyorlardı.

1974 başında kurulan CHP-MSP (Milli Selamet Partisi) koalisyon hükümetinin kuşkusuz ilk büyük sınavı af tasarısı olmuştu. Necmettin Erbakan liderliğindeki MSP'nin bazı muhafazakâr milletvekilleri, TCK'nin komünist örgütlenmeyi cezalandıran 141 ve 142. maddelerinden hüküm giyen solcuların af kapsamı dışına çıkarılması yönünde oy kullanmıştı. Bu durum sol hafızada MSP'nin ihaneti olarak manşetlere taşınmıştı. Meclisten çıkan 1803 Sayılı Kanun, siyasi suçluları kapsam dışı bırakacak şekilde yasalaşınca CHP konuyu Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) taşımıştı. AYM, 2 Temmuz 1974 tarihli iptal kararıyla kanundaki ayrımcılık hükümlerini eşitlik ilkesine aykırı bularak iptal etmişti. Bu hukuki hamle neticesinde; aralarında yasa dışı THKO, THKP-C ve TKP/ML-TİKKO davalarından yargılanan veya hüküm giyen militanların, teorisyenlerin ve öğrenci liderlerinin de bulunduğu on binlerce kişi tahliye edilmişti

Peki sonucunda neler olacaktı? Binlerce solcuyu aynı koşullarda tutarsanız ne olur? İki Türk bir araya gelse devlet kurar derler. Irkı fark etmeksizin iki solcu bir araya gelse... Solcular arasında fikir birliği yok diye kestiremiyorum ne olacağını. Ama neyse ki tahmin etmeye gerek yok çünkü olanlar zaten olmuştu. 1974 Affı'nın doğurduğu sosyolojik sonuçlar, 1970'lerin ikinci yarısındaki kanlı şiddetin doğrudan zeminini hazırlamıştı. Bunun en büyük sebebi cezaevlerinin "Okul"laşmasıydı. 1971-1974 yılları arasında cezaevlerinde bir arada kalan sol kadrolar, bu dönemi yoğun ideolojik okumalar, özeleştiriler ve teorik tartışmalarla geçirmişti. İçerideki bu teorik tahkimat, af sonrasında sokağa çıkan kadroların çok daha donanımlı ve militan yapılar kurmasını kolaylaştırmıştı. 12 Mart rejimi lider kadroları idam ederek ya da çatışmada öldürerek sol hareketleri büyük ölçüde bitirdiğini düşünmüştü. Ancak af sayesinde serbest kalan alt ve orta kademe militanlar, ölen liderlerini birer "şehit ve devrimci mit" haline getirerek yeraltı örgütlerini (TİKKO dâhil) çok daha hırslı bir şekilde yeniden kurmuşlardı. 12 Mart rejiminin sol imha temelli yaklaşımı sebebiyle tahliye olanlar üniversitelere, sendikalara ve mahallelere geri döndüklerinde karşılarında Alparslan Türkeş önderliğinde organize olmuş ve komando kamplarında yetişmiş anti-komünist bir sağ gençlik bulmuşlardı. 74 Affı, cezaevindeki potansiyeli sokağa salarak iki kutbun 1975'ten itibaren başlayacak olan kitlesel iç çatışma dönemine insan kaynağı taşımıştı.

Ecevit, Parti Meclisi'ne üç öneride bulundu:
1 - Derhal istifa, 2 - Bütçe çıktıktan sonra istifa,
3 - Durumun, MSP ile yeni kurallara bağlanması

Af Kanunu, Korumak'ın onayından geçti. Resmi Gazetede yayınlandı

TAHLİYELER BAŞLADI

146/3 ve 148/3 mahkûmlar tahliye ediliyor. Ziya Yılmaz 146/1'den mahkûm olduğu için idamdan kurtulamayacak. Ordudan pıkarılan subayların, orduya dönmeleri imkân dahiline giriyor

İSRAHİMLERİN KALANLARI, GÖRÜLÜŞÜ -GÖRÜŞÜ- BAŞLADI -DİYE DÜŞÜNDÜ

CHP'lilere, «Kurultaylarında Enternasyonal marşı söyleniyorsa dediği için...»

BÜTÇE MECLİS'TE GÖRÜŞÜLÜYOR

Demirel: Bütçe

Risi: Patricia Hazret **Fransa'da 3. seferden**

3.3. 1975: DEVRİMCİ YOL (DEV-YOL) VE THKP-C KÖKENLİ BÖLÜNMELELER

1974 Genel Affı'nın ardından Türkiye solunun en kitlesel ve geniş tabanlı hareketi olarak şekillenecek olan Devrimci Yol (Dev-Yol), Mahir Çayan liderliğindeki THKP-C mirasının nasıl devam edeceği konusunda yaşanan derin ideolojik bölünmelerden oluşmuştu. 12 Mart ara rejiminin yarattığı dağınıklığı aşmak isteyen eski Dev-Genç kadroları, 1974 ve 1975 yıllarında Ankara'da AD-YÖD (Ankara Devrimci Yüksek Öğrenim Derneği) ve İstanbul'da İYÖKD gibi yasal öğrenci dernekleri çatısı altında yeniden birlik olmaya başlamışlardı. Ancak geçmiş yoldan gitmek isteyenler ile yeni yollar arayanlar arasında yine bir ayrılma olmuştu.

Hareketin isim babası, 1975 yılında yayın hayatına başlayan Devrimci Gençlik Dergisi olmuştur. Bu dergi çevresinden Oğuzhan Müftüoğlu, Nasuh Mitap ve Ali Başpınar gibi kurucu figürler THKP-C'nin "Kesintisiz Devrim" tezlerini tamamen reddetmemişti ama geçmişin "aceleci ve kitlelerden kopuk silahlı eylem" modelini eleştirmişlerdi. Onlara göre Türkiye, yükselen sağ milliyetçi cepheye karşı bir halk savunmasına ihtiyaç duymaktaydı. Bu pasifist revizyon suçlamaları, THKP-C kökenli diğer kadroların kendi yollarını çizmesine yol açmıştı. Bunları inceleyelim. Kurtuluş Hareketi 1976'da oluşmuştu.

Geçmişin askeri stratejisini daha ortodoks bir Marksist-Leninist çizgiyle ve işçi sınıfı odağıyla sürdürmek isteyen kadrolar İlhamî Aras önderliğinde ayrılarak Kurtuluş Sosyalist Dergi çevresini kurmuşlardı. Militan Gençlik / Halkın Yolu ise 1975'te ortaya çıkmıştı . THKP-C kökeninden gelmelerine rağmen Çin Komünist Partisi (Maoizm) eksenine kayarak Dev-Yol ile yollarını tamamen ayıran bir diğer sebep olmuştu. Dev-Yol'u dönemin diğer sol fraksiyonlarından ayıran ve 12 Eylül 1980'e gelindiğinde 100 binleri aşan bir kitleye ulaştıran şey uluslararası kamplaşmaların (Moskova-Pekin-Tirana) dışında kalmayı başararak Türkiye'ye özgü bir popülist hat inşa etmesiydi. Hareket, teorik tartışmaları aşarak sokağın ve mahallelerin pratik can güvenliği sorununa odaklanmıştı. Bu sorun için geliştirilen "Faşizme Karşı Direniş Komiteleri" stratejisi, hareketin en büyük örgütsel gücü olmuştu. Özellikle Ülkü Ocakları ve paramiliter milliyetçi grupların sokak hakimiyetine karşı korunaklı alanlar yaratmak amacıyla mahallelerde, okullarda ve fabrikalarda taban komiteleri kurulmuştu. Bu komiteler ile Fatsa belediye başkanlığı (Terzi Fikri dönemi) gibi yerel yönetim pratikleri sergilenmişti ancak bu durum devlet bürokrasisi ve sağ cephe tarafından "kurtarılmış bölge" ilan edilerek orduya meydan okuma olarak algılanmıştır. Ah Karadenizin şanlı halkı... Nereden nereye Karadeniz...

3.4. 1975: POL-DER VE POL-BİR

1970'li yılların ikinci yarısında artan siyasi şiddet ortamı sokakları ve üniversiteleri bölmekle kalmamıştı. Devletin asayiş ve güvenliği sağlamakla görevli en birincil kolluk gücü olan Emniyet Teşkilatı'nı da kurumsal olarak ikiye bölmüştü. Bu bölünme, 1975 yılında emniyet mensupları arasında kurulan iki ayrı ideolojik derneğin (Pol-Der ve Pol-Bir) çatışmasıyla göz önüne çıkmıştı. Devletin yasal silah taşıma ve gözaltına alma yetkisine sahip polis memurlarının bu şekilde cepheleşmesi, 12 Eylül 1980'e giden süreçte devlet otoritesinin kendi içinde bile güçsüz kaldığını gösteriyordu.

Pol-Der (Polis Derneği) 1975 yılında kurulan ve kısa sürede emniyet teşkilatı içerisinde büyük bir çoğunluğa (yaklaşık 15-20 bin üyeye) ulaşan Pol-Der, kendisini sol/ilerici olarak tanımlıyordu. Pol-Der, polisin egemen sınıfların değil de halkın ve hukukun hizmetinde olması gerektiğini savunmuştu. İşkenceye karşı çıkılması, karakolların şeffaflaşması ve polis memurlarının da birer emekçi olarak sendikallara sahip olması yönünde yayınlar yapmışlardı.

Pol-Der'in kapatılması sol basında büyük yankı ve tepki uyandırmıştı.

Dönemin CHP iktidarlarına ve Bülent Ecevit'in Ak Günler programına yakın duran dernek, teşkilat içindeki milliyetçi topluluğa ve sağcı yapılara yönelik müsamaha gösterenlere cepheden muhalefet etmişti.

Pol-Bir (Polis Birliği) ise Pol-Der'in emniyet teşkilatındaki kitlesel yükselişine ve sol söylemlerine bir reaksiyon olarak, aynı yıl içerisinde milliyetçi ve muhafazakâr polisler tarafından kurulmuştu. Pol-Bir, Pol-Der'i polisi militanlaştırmakla ve emniyet içine komünist hücreler sızdırmakla suçlamıştı. Onlara göre polisin birincil görevi, devletin bekasını tehdit eden Kızıl Tehlike (sol terör ve anarşi) ile mücadele etmektir. Dönemin Süleyman Demirel ve Alparslan Türkeş liderliğindeki Milliyetçi Cephe (MC) hükümetleri tarafından açıkça desteklenmişlerdi. Siyasilerin asayiş içerisindeki bir bölünmeyi desteklemesi zaten 12 Eylül'ün ne kadar beklenen bir sonuç olduğunu bize de gösterebilir. MC hükümetleri döneminde Pol-Der'li emniyet müdürleri ve polisler sol örgütlerle mücadelede pasif kalmakla suçlanarak sürgün edilmişti ve kritik şubeler tamamen Pol-Bir üyesi kadrolara teslim edilmişti. Pol-Der ve Pol-Bir arasındaki kavga entelektüel bir dernek tartışması olarak kalmamıştı, karakollara ve operasyon sahasına silahlı bir cepheleşme olarak yansımıştı. Aynı karakolda görev yapan polisler birbirlerinin çayını içmeyi bırakmış, telsiz kodlarında bile dernek aidiyetleri öne çıkmıştı. Veya büyük şehirlerde solcuların yoğun olduğu mahallelerdeki olaylara Pol-Bir'li polisler sert müdahale ederken sağcıların kontrolündeki mahallelerde Pol-Der'li polislerin operasyon yapması, emniyet içi tayin ve tayinat savaşlarıyla engellenmişti. Dönemin gazetelerine yansıyan en uç örneklerde, bir operasyon esnasında solcu ve sağcı polislerin birbirlerine silah çektiği ve hatta emniyet müdürlükleri içinde fiziki kavgaların yaşandığı adli raporlara geçmişti.

3.5. ÜGD (ÜLKÜCÜ GENÇLİK DERNEĞİ)

Buraya kadar okuyan sevgili güzel insanlar... Çok teşekkür ederiz. "Bir bitmedi" diye düşünüyorsanız aynı hisler içerisinde olduğumuzu bilmenizi isteriz. Şimdi devam edelim...

1970'lerin ikinci yarısında artan sokak şiddeti, üniversite boykotları ve sol oluşumların (özellikle Devrimci Yol ve Kurtuluş) mahallelerde taban bulmaya başlamasına karşı milliyetçi ve muhafazakâr cephenin en disiplinli kurumsal tepkisi ÜGD (Ülkücü Gençlik Derneği) olmuştur. Dönemin ana omurgasını oluşturan Ülkü Ocakları Derneği'nin üzerindeki adli baskıların artması, sıkıyönetim davaları ve nihayetinde Aralık 1978'de derneğin resmen kapatılması sürecine tepki olarak milliyetçi hareket, yeni bir kurumsal çatı altında toplanmıştı. Bu amaçla 15 Haziran 1977 tarihinde Konya'da kurulan Ülkücü Gençler Derneği, Mayıs 1978'de gerçekleştirdiği büyük kongreyle merkezini Ankara'ya taşımış ve adını Ülkücü Gençlik Derneği (ÜGD) olarak değiştirmişti. Derneğin genel başkanlığını Muhsin Yazıcıoğlu üstlenmişti. Genel başkan yardımcılığını ise Abdullah Çatlı gibi sonraki yıllarda Türkiye'nin yakın tarih tartışmalarına da konu olacak biri üstlenmişti. ÜGD, kısa sürede Türkiye genelinde 1250'den fazla şubeye ve yüz binlerce üyeye ulaşarak sağ kesimin sokaklardaki ve kampüslerdeki en büyük sesi haline gelmişti. ÜGD ve temsil ettiği ülkücü aksiyon, sokağın ve üniversitelerin silahlı gerçekliğine doğrudan fiziki ve askeri bir tahkimatla hazırlanmıştı. Bu tahkimatın en somut ve adli belgesi, kökleri 1960'ların sonuna dayanan ancak 1970'lerin ikinci yarısında ÜGD şubelerinin lojistik desteğiyle çok daha organize bir yapıya kavuşan ve daha öncesinde de kısaca değindiğimiz "Komando Kampları"ydı. Yozgat, Çankırı, Kayseri, Erzurum ve İzmir Gümüldere başta olmak üzere Türkiye genelinde 35'ten fazla bölgede kurulan bu gizli ve yarı-açık kamplarda, milliyetçi gençlere teorik seminerlerin yanı sıra çok ağır paramiliter eğitimler verilmişti. Yakın dövüş, gerilla tipi arazi tahkimatı, gizlilik kuralları ve ateşli silah kullanımı gibi alanlarda eğitilen bu gençler de kamuoyunda ve basında "Komandolar" veya "Ülkücü Komandolar" olarak anılmaya başlanmıştı. Bu kampların kurumsal amacına "devlet kolluk kuvvetlerinin yetersiz kaldığı iddia edilen yerlerde üniversiteleri ve sokakları komünist işgalden koruyacak sivil bir reaksiyon gücü" yetiştirmek olarak Alparslan Türkeş'in fikirleriyle karar verilmişti.

ÜGD, 1977 yılından itibaren sol fraksiyonların büyük şehirlerin çeperlerinde kurduğu Direniş Komitelerine karşı anti-komünist bir fiziksel püskürtme stratejisi izlemişti. Böylece küçük çaplı iç savaş alanları oluşmuştu. İstanbul Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, ODTÜ ve Hacettepe gibi yükseköğrenim kurumlarında gençlerin sadece cebinden çıkan gazeteye, giyim tarzına veya bıyık şekline göre karşıt görüşlü yurtlara sokulmadığı ya da katledildiği süreçte ÜGD de sol yapıların kontrolündeki alanlara karşı kendi lojistik hücrelerini ve barikatlarını kurmuştu. Devlet otoritesinin ve emniyet teşkilatının (Pol-Der ve Pol-Bir bölünmesi nedeniyle) felç olması, bu sokak çatışmalarını sivil halkın da dahil olduğu kitlesel katliamlar hâline getirmişti. ÜGD militanları ve dernek kadroları Bahçelievler Katliamı (7 TİP'li gencin katledilmesi), Abdi İpekçi suikastı ve 1978 Kahramanmaraş ile 1980 Çorum olayları gibi Türkiye'nin kolektif hafızasında derin yaralar açan kitlesel şiddet eylemlerinde ve suikastlarda başat failer ve azmettiriciler olarak adli dosyalara geçmişlerdi.

3.6. 1978: PKK VE APOCULAR

Türkiye'nin terör ve siyasi şiddet tarihinin hem etnik hem de coğrafi açıdan en uzun soluklu ve en ağır sonuçlar doğuran aktörü olan PKK (Kürdistan İşçi Partisi), 27 Kasım 1978 tarihinde Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Fis köyünde yapılan gizli bir kongreyle kuruldu. Ankara'da yükseköğrenim gören ve kendilerini ilk etapta "Kürdistan Devrimcileri" olarak adlandırıp kurucu liderleri Abdullah Öcalan'ın isminden mülhem kamuoyunda "Apocular" olarak tanınan bu oluşum, 12 Eylül 1980 öncesi Türkiye'sindeki diğer tüm sol ve sağ fraksiyonlardan farklıydı. Örgüt, Marksist-Leninist bir ideolojik taban üzerine Kürt ulusal ayrılıkçılığını yerleştirerek, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde sömürgeci bir düzen olduğunu iddia etmişti ve bunu bütünüyle silahlı bir "Ulusal Kurtuluş Savaşı" ile yıkmayı hedeflemişti. Ap*cuların (bayağı tarafsızız) Ankara'daki teorik tartışma zeminini (AYÖD - Ankara Yüksek Öğrenim Derneği koridorlarını) bırakıp 1975'ten itibaren Doğu kırsalına ve kasabalarına inmeleri bölgenin çok özgün ve riskli etno-feodal sosyolojisine dayanıyordu. Oluşum, bölgedeki varlığını sürdürmek için iki yönlü bir sosyolojik strateji izlemişti. Bölge, Cumhuriyet'in ilanından beri radikal bir toprak reformu yapılmadığı için hâlâ büyük aşiretlerin, toprak ağalarının ve şeyhlerin mutlak sosyo-ekonomik ve siyasi tahakkümü altındaydı. Yoksul Kürt köylüsü ve topraksız gençlik ise bu feodal piramidin en altında eziliyordu. Dönemin geleneksel Kürt ulusalcı hareketleri (Örn: Özgürlük Yolu, DDKD) bu aşiret liderleriyle veya nüfuzlu ailelerle ittifak kurmayı ya da barışçıl yollarla taban genişletmeyi savunurken Apocular bütünüyle radikal, uzlaşmaz ve silahlı bir sınıf savaşı ilan etmişti. Onlara göre bölgedeki ağalar ve aşiret reisleri, sömürgeci Türk devletinin bölgedeki iş birlikçileri idi ve devrim için önce bu feodal yapının fiziksel olarak tasfiye edilmesi gerekiyordu. Örgüt, ilk militan devşirme havuzunu köyünden büyük şehirlere ya da kasabalara göç etmiş, işsiz, eğitimini yarıda bırakmış veya feodal baskıdan bunalmış, kaybedecek hiçbir şeyi olmayan marjinal genç köylü kitlesinden oluşturmuştu. Bu durum örgüte dönemin diğer entelektüel sol oluşumlarında bulunmayan, şiddeti mutlaklaştıran ve gözü kara bir militan yapısı kazandırmıştı.

Örgütün kurumsal olarak ilan edildiği 1978 yılı ve hemen öncesi, Apocuların teorik "feodaliteyle hesaplaşma" tezlerini sahada kanlı eylemlere döktüğü dönem olmuştur. Bu eylemler Şanlıurfa'nın Hilvan ve Siverek ilçelerinde büyük karışıklık çıkarmıştı. Örgüt, Hilvan'da devlet yanlısı ve bölgede nüfuz sahibi olan Süleymanlar aşiretine, ardından Siverek'te ise dönemin Adalet Partisi (AP) Milletvekili Celal Bucak'ın liderliğindeki devasa Bucak Aşireti'ne karşı cepheden silahlı savaş ilan etmişti. Temmuz 1979'da Celal Bucak'a yönelik düzenlenen ancak Bucak'ın yaralı kurtulduğu suikast girişimi, bölgedeki feodal dengeleri değiştirecekti. Apocular, aşiretlerin kendi aralarındaki toprak ve kan davası gibi husumetlerin içine sızarak ezilen veya zayıf düşen alt aileleri "sınıfsal kurtuluş" vaadiyle silahlandırmış ve kendi saflarına çekmişti. Siverek ve Hilvan sokaklarında aylarca süren, roketatar ve ağır makineli silahların kullanıldığı bu aşiret-örgüt çatışmalarında yüzlerce insan hayatını kaybetmiş, binlerce sivil göç etmek zorunda kalmıştı. Bu olaylara bakarak devlet otoritesinin o bölgede hiçbir işe yaramadığını söyleyebiliriz.

Apocular, silahlı şiddet tekeli bölgede tabanı olan diğer tüm Kürt ve Türk sol örgütlerine karşı da kullanmıştı. Örgüt kendisi dışındaki her yapıyı "ajan", "sosyal-şoven" veya "reformist" ilan ederek bütünüyle tasfiye etmeyi hedeflemişti. Çok üzgünüm ancak tarafsız kalamıyorum. Bunları yazmak bile sinir bozucu. Her neyse devam etmeliyim. Tunceli, Diyarbakır ve Mardin gibi illerde, dönemin güçlü Kürt sol yapıları olan Kawa, Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (KUK), DDKD ve Türk solu kökenli TKP/ML-TİKKO militanlarına yönelik çok sayıda pusu ve suikast düzenlenmişti. Bu iç infazlar neticesinde bölgedeki diğer sol yapılar ya fiziksel olarak yok edilmiş ya da sindirilerek alanlardan çekilmek zorunda bırakılmıştı. Böylece PKK, daha 12 Eylül darbesi gelmeden önce Doğu kırsalında silahlı şiddetin tek aktörü konumuna yükselmişti.

PKK'nın ve Apocuların 1978-1980 yılları arasındaki bu kanlı yükselişi, dönemin basını ve adli mekanizmaları tarafından bütünüyle farklı ideolojik süzgeçlerden geçirilerek yansıtılmıştır. Ama 12 Eylül askeri darbesinin ardından Diyarbakır Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinde açılan PKK Ana Davası iddianamesinde ise askeri savcılık, yapıyı "Devletin hakimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya yönelik silahlı eylemler yürüten, Marksist-Leninist ideolojide bir terör örgütü" olarak tescillemiştir.

Tarihçi açısından Kürt meselesinin tarihsel birikimini, bölgedeki feodal sömürüyü ve devletin bölgeyi çevreleştiren politikalarını nesnel bir biçimde analiz ederken PKK'nın daha kuruluş aşamasında şiddeti yegane yöntem olarak seçmesini, sivil halka yönelik katliamlarını, aşiret savaşlarında dökülen kanı ve kendi dışındaki sol yapıları infaz ederek kurduğu diktatörlüğü "ulusal kurtuluş" veya "romantik gerilla" söylemlerinin arkasına sığınarak sineye çekmemektir. Ya da direkt olarak kötülememek... Nasıl kötülemesin ki? Biz tarihçi değiliz sonuçta ve tarafsız kalamıyoruz. PKK korkunç ve iğrenç bir terör örgütüdür. Amacı da Kürtleri kurtarmak falan değildir. Zaten sorunlardan biri dilimizdedir. "Kürt sorunu" diye nitelerseniz elbette sorun olacaktı. Hiçbir ırk sorun olmamalıdır. Yazacağımız onlarca satırın özeti bu, işte buyrun. Buralara nasıl geldik onu anlatacağız. Umarım terör örgütüne nefret söyleminde bulunmak suç değildir. Bunları söylemedikçe vicdanımı susturamıyorum. Ama yeterli, her şey her yerde söylenmez der annem. Bunu her anne der muhtemelen. Her neyse konuya devam edeyim.

4. 1980'LER VE SONRASI

Darbe yönetimi, radyodan okunan ilk bildiride müdahalenin gerekçesini "ülkeyi içine düştüğü anarşi, terör, kardeş kavgası ve bölücülük tehlikesinden kurtararak devlet otoritesini yeniden tesis etmek" olarak ilan etmişti. Darbe yönetimi işe ilk olarak anayasayı askıya alarak, parlamento düzenini lağvederek, Süleyman Demirel'in Başbakanlığındaki azınlık hükümetini düşürerek ve başta siyasi partiler olmak üzere tüm dernekleri, ÜGD ve Dev-Yol gibi kurumsal yapıları, sendikaları kapatarak başlamıştı. Şehirler arası giriş çıkışların yasaklandığı, tüm yurttaki sürekli sıkıyönetim ve sokağa çıkma yasağının ilan edildiği bu zamanlarda sokaklardaki silahlı militan kadrolar askeri baskıyla yer altına çekilmişti veya yurt dışına kaçmıştı. Yıllardır her gün bomba sesleriyle sarsılan, kahvehaneleri taranan kampüsler ve mahalleler, ordu ve tanklarla bir askeri sessizliğe bürünmüştü. Yıllardır evladının sokağa çıktığında eve sağ dönüp dönmeyeceği korkusuyla yaşayan, can güvenliği bütünüyle yok olmuş ve her gün cenaze kaldıran yoksul vatandaş nezdinde darbe, ilk etapta "anarşiyi bıçak gibi kesen, sokağa huzur getiren bir kurtarıcı hamle" olarak algılanmış ve çok güçlü bir toplumsal kabullenme görmüştür. Açık söyleyeyim tüm sonuçları unutup bakınca dosyayı buraya kadar yazmak bile büyük bir psikolojik yorgunluk yarattı ve bana göre de darbe şu an nefes alanı gibi. Ama gelin görün ki darbe yönetimi, halkın bu can güvenliği travmasını kendi rejimini kurumsallaştırmak için meşruiyet kaynağı olarak kullanmıştı. Ancak 12 Eylül'ü sadece "terörü bitiren askeri asayiş hamlesi" olarak okumak, tarih yazıcılığının en büyük eksikliği ve bilinçli bir manipülasyonu olurdu. Darbe yönetimi sokaktaki şiddeti keserken, devlet eliyle adliyelerde ve cezaevlerinde öyle devasa, karanlık bir baskı ve hukuksuzluk ortamı kurmuştur ki bu durum yakın tarihin en büyük travmalarını doğurmuştur. Eminim hepiniz Diyarbakır Cezaevi, Mamak Cezaevi olaylarını vs. duymuşsunuzdur. Onlardan bahsedeceğiz. Bu dönemde yaklaşık 650 bin kişi gözaltına alınmış, 230 bin kişi askeri mahkemelerde yargılanmış ve binlerce kişi vatandaşlıktan çıkarılmıştı. 50 kişi resmen idam edilmiş, Kenan Evren'in "Asmayalım da besleyelim mi?" sözü o dönemin acımasız devlet refleksinin simgesi olmuştu.

Solcu Necdet Adalı ile ülkücü Mustafa Pehlivanoglu'nun peş peşe asılması, devletin tarafsızlık kisvesi altında yürüttüğü "dengeci" adalet katliamının en acı kanıtıydı. Şimdilerde kendi zihnimi o dönemler gibi tanımlar oldum. Ankara Mamak Askeri Cezaevi'nde sağcı ve solcu gençler Albay Raci Tetik komutasında aynı hücrelerde insanlık dışı askeri talimler ve ağır işkencelerden geçirilirken Diyarbakır 5 No'lu Askeri Cezaevi'nde Yüzbaşı Esat Oktay Yıldırım önderliğinde yürütülen vahşet, işkence, aşağılama ve kimliksizleştirme politikaları izleniyordu. Yani muhtıra dönemi hiç değilse kısmen okul görevi gören cezaevleri bu dönemde cehennemdi. Sosyolojik olarak Diyarbakır Cezaevi'ndeki bu insanlık suçları, devletin adalet vasfını bütünüyle iğdiş etmiş ve toplumsal kırılmaları onarılmaz bir şekilde derinleştirmiştir. Hâlâ bugün bir Kürt milliyetçisi ile konuştuğunuzda size vereceği ilk örneklerden biri budur. En azından benim gözlemlerim bu yöndeydi. Gelelim suikastlara. Affınıza sığınarak söylüyorum ki bu dosyayı devam ettirmek bana gerçekten çok zor geliyor. Birkaç güne sığdırdığımdan mıdır bilinmez berbat bir psikolojik bunalıma sürükledi beni. Bu raddeden sonra zaten olmayan tarafsızlığımızı da yitirirsek affola. Şimdi devam edeyim. 12 Eylül askeri rejiminin ardından 1990'lı yıllara giren Türkiye, siyasi suikastlar dönemine sahne olmuştu. Bu dönem, kurucu Kemalist ilkeleri, laikliği ve devlet içindeki yolsuzlukları kalemiyle deşifre eden aydınların katledildiği bir dönemdi. Laik ve Kemalist Aydın Katliamları 1990'ların ilk yarısında, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu felsefesini savunan çok sayıda gazeteci, bilim insanı ve hukukçu, araçlarına konulan bombalar veya uğradıkları silahlı pusularla hayattan koparılmıştı.

Muammer Aksoy (1990), Bahriye Üçok (1990), Uğur Mumcu (24 Ocak 1993) ve Ahmet Taner Kışlalı (1999) gibi sembol isimler doğrudan hedef alınmıştı. Uzun yıllar "faili meçhul" olarak kalan bu cinayetler, 2000'li yıllarda başlatılan "Umut Davası" kapsamında yasa dışı radikal dini motifli Tevhid-Selam / Kudüs Ordusu gibi örgütlerin adli dosyalarıyla kesiştirilmişti. Ama cinayetlerin arkasındaki uluslararası istihbarat ağları ve derin devlet klikleri tam olarak aydınlatılamamıştı. Dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Ağar'ın, Mumcu'nun eşi Güldal Mumcu'ya söylediği iddia edilen "Bir tuğla çekersem duvar yıkılır" sözü, resmi engellerin bir simgesi haline gelmişti. 1996 Susurluk Kazası da dönemin önemli olaylarındandı.

[illegible]

4.2. 2000'Lİ YILLARDA KÜRESEL CİHATÇI TERÖRÜN YÜKSELİŞİ

Türkiye'nin terör ve siyasi şiddet tarihi 2000'li yıllardan itibaren Orta Doğu'daki sınır belirsizlikleri ve küresel paramiliter ağlarla şekillenen küresel cihatçı terör tehdidiyle de yüzleşmek zorunda kalmıştır. Bu tehdit, dini manipüle ederek sivilleri doğrudan hedef alan ve toplumsal korku iklimi yaratmayı amaçlayan iki büyük aktör üzerinden Türkiye'nin güvenlik politikasını sarsmıştır.

4.2.1. El-Kaide Bağlantılı 2003 İstanbul Saldırıları

Türkiye, küresel cihatçı terörün kitlesel ve organize yüzüyle doğrudan 15 ve 20 Kasım 2003 tarihlerinde karşılaşmıştı. İstanbul'da Neve Şalom ve Beth İsrail sinagoglarına, ardından HSBC Bankası Genel Müdürlüğü ile İngiliz Konsolosluğu'na (Aksaray) yönelik eş zamanlı bomba yüklü araçlarla intihar saldırıları düzenlenmişti. Bu saldırılarda İstanbul Başkonsolosu Roger Short da dâhil olmak üzere 58 kişi hayatını kaybetmiş, yüzlerce sivil yaralanmıştı. Dönemin basını olayı ilk günlerde bir asayiş zafiyeti olarak görse de, El-Kaide'nin üstlenmesiyle birlikte manşetler bütünüyle "Türkiye'ye Yönelik Küresel Hain Tezgâh" ve "Dini İstismar Eden Küresel Terör" eksenine kaymıştı.

4.2.2. DEAŞ (İŞİD) KATLİAMLARI VE SINIR GÜVENLİĞİ KRİZİ (2015-2017):

Suriye ve Irak'taki otorite boşluğundan yararlanarak 2014'te sözde "hilafet" ilan eden DEAŞ, Türkiye'yi hem sınır ötesinde hem de doğrudan metropollerde hedef alan cumhuriyet tarihinin en kanlı canlı bomba eylemlerini gerçekleştirmişti. 2015 Suruç Katliamı, 10 Ekim 2015 Ankara Garı Saldırısı (109 sivilin ölümüyle cumhuriyet tarihinin en kanlı terör eylemidir), İstanbul Atatürk Havalimanı baskını ve 2017 yılbaşı gecesi düzenlenen Reina Katliamı örgütün en bilinen saldırılarıydı. Resmi devlet söylemi ve basın, Suriye iç savaşına bağlı bu saldırıları bütünüyle devletin bekasını ve sınır güvenliğini hedef alan bir "Varlık Sorunu" olarak sunmuştu. Sol/muhalif basın ise süreci hükümetin dış politika tercihleri ve istihbarat zafiyetleri üzerinden çerçevelemişti. Tarihçi açısından burada yapılması gereken küresel cihatçı terörün dini kavramları manipüle eden iğrençliğini saptarken eylemlerin arkasındaki bölgesel güç mücadelelerini nesnel bir sebep-sonuç ilişkisiyle ortaya koyabilmektir. Kolay gelsin tarihçi arkadaşlara, şahsım adına böyle bir şeyi yapmak çok zor.

FETÖ

Türkiye'de terörün tarihi incelenirken, 2010'lu yıllardan itibaren güvenlik bürokrasisinin ve yargı kararlarının merkezine oturan en farklı oluşum FETÖ olmuştur. Temelleri 1966 yılında İzmir'de Fetullah Gülen tarafından atılan yapı yaklaşık 40 yıl boyunca kamuoyunda kendisini dinsel motifli bir "eğitim, ahlak ve diyalog hareketi" (Hizmet Hareketi) olarak sunmuştu. Ancak bu sivil görüntü, örgütün yeterli güce erişene kadar kendisini gizlemek için kullandığı bir yalandı. FETÖ'yü klasik suç odaklarından ayıran temel şey, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin emir-komuta sistemini andıran katı ve hiyerarşik bir "Hücrel Mahrem Yapılanma" modeline sahip olmasıydı. Örgüt, hedeflerine ulaşmak için belli yollar kullanmıştı. Yapı, 13-18 yaş grubundaki zeki ama yoksul Anadolu çocuklarını kendi "Işık Evleri", yurtları ve dershaneleri üzerinden sisteme dahil etmişti. Bu çocuklara dini vecibeler aşılanırken, aynı zamanda kayıtsız şartsız biat ve "örgütsel iradeye mutlak teslimiyet" öğretilmişti. Yetiştirilen bu insanlar, örgütün üst yönetiminden (Mahrem İmamlar) gelen talimatlar doğrultusunda Milli Eğitim, Emniyet, Yargı, MİT ve Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) gibi devletin en kritik egemenlik alanlarına yerleştirilmişti. Örgüt, kadrolarının kurumlara yerleşmesini sağlamak amacıyla askeri okullar, polis akademileri ve KPSS gibi sınavlarda sistemli bir şekilde "soru çalma/kopya" sistemi yürütmüştü.

BU MANŞET
MATBAA
TARAFINDAN
SANSÜRLENMİŞTİ.

Kendilerinden olmayan vatansever kadroları tasfiye etmek için ise kaset kumpasları, sahte ihbar mektupları ve yargı içindeki hücreleri vasıtasıyla uydurma kumpas davaları (Örn: Askeri Casusluk, Balyoz süreçleri) kullanmışlardı. Bu süreçte üyeler, kendilerini gizlemek için her türlü kimlik gizleme yöntemini mübah görmüşlerdi. Örgütün uzun yıllar boyunca devlet bürokrasisiyle sürdürdüğü ortaklık ve alan genişletme hamleleri, gücün paylaşımı noktasında 2013 yılından itibaren açık bir savaşa dönüşmüştü. Örgüt yargısının MİT Müsteşarı Hakan Fidan'ı gözaltına alma hamlesi, Paralel Devlet Diktasının ilk büyük göstergesi olmuştu. Örgüt yolsuzluk operasyonu görüntüleriyle mevcut hükümeti çökertmeye çalışmıştı. Bu süreç adli literatürde "Yargısal Darbe Girişimi" olarak tescillenmiş ve devlet örgütün adını FETÖ/PDY olarak resmileştirmişti. Ve bunlar yetmemişti. Darbe girişiminde bulunulacaktı. Oldukça şaibeli bir "darbe". Devletin 2016 Yüksek Askeri Şûrası'nda (YAŞ) kendilerine yönelik devasa bir tasfiye operasyonuna hazırlandığını fark eden FETÖ, son ve en kanlı hamlesini 15 Temmuz 2016 gecesi gerçekleştirmişti. TSK içine sızmış olan fetullahçı cunta (özde Yurtta Sulh Konseyi), emir-komuta zincirinin dışına çıkarak tankları sokaklara sürmüş, Boğaziçi Köprüsü'nü kapatmış, TRT ekranlarında silah zoruyla korsan darbe bildirisi okutmuştu. Türk tarihinde ilk kez, TBMM binası ve Cumhurbaşkanlığı Külliyesi darbeci pilotların kontrolündeki F-16 savaş uçaklarıyla bombalanmıştı. İhanet gecesinde 253 sivil ve güvenlik görevlisi şehit olmuş, 2700'den fazla vatandaş yaralanmıştı. Tüm şehitlerimizin ruhu şad olsun.

Şimdi asıl meseleye gelelim. Tarih yazıcılığında bu süreci sadece resmî verilerle okumak nesnellikten uzaklaşmaya yol açacaktır. Size bu başlık altında anlattığımız kısım tamamen resmi verilerdi. Ancak olayın hemen ardından kurulan TBMM 15 Temmuz Darbe Girişimini Araştırma Komisyonu tutanaklarında ve ana muhalefet partisi CHP'nin hazırladığı tarihi Muhalefet Şerhi Raporu'nda, resmî devlet tezini yalanlayacak büyük kuşklar ve yapısal tutarsızlıklar resmi kayıtlara geçirilmişti. Örneğin darbe günü saat 14.20'de MİT'e giderek darbe ihbarında bulunan Binbaşı O.K.'nin verdiği bilgilere rağmen, MİT Müsteşarı Hakan Fidan ve Genelkurmay Başkanı Hulusi Akar'ın darbeyi önleyecek net adımları neden zamanında atmadığı belirsizdi. Bu durum muhalefet tarafından "Öngörülen fakat önlenmeyen darbe" olarak nitelendirilmişti. Ayrıca her iki kritik ismin de Meclis Araştırma Komisyonu'na gelerek ifade vermekten kaçınması, resmî anlatının üzerindeki şüpheleri büyüttü. Bir diğer şüphe Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın darbe gecesi canlı yayında bu kalkışma için "Bu hareket Allah'ın bize büyük bir lütfudur" ifadesini kullanmasıydı. Bu, darbenin siyasi iktidar tarafından bütünüyle bir tasfiye fırsatına dönüştürüldüğü tezini güçlendirmişti. Nitekim darbe sonrasında ilan edilen Olağanüstü Hâl (OHAL) rejiminde, sadece darbeciler değil KHK'lar yoluyla iktidara muhalif olan binlerce seküler, solcu akademisyen, gazeteci ve kamu görevlisi de aynı çuvala doldurularak ihraç edilmişti. Bu durum, kalkışmanın iktidar tarafından bütünüyle "başkanlık sistemine geçişi ve tek adam rejimini tahkim etmeyi sağlayan bir manivela" (Karşı Darbe süreci) olarak kullanıldığı çerçevelemesini doğurmuştu. Halk arasında ise "Nasıl oluyor da dönemin cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan kıl payı kurtuluyor suikastten?" gibi sorgulamalar darbenin planlanmış olabileceğini düşündürüyordu. Belirtmeliyim ki bunlar kesin kanıtlı bilgiler değil. Bu anlattıklarımı Amerika'nın oyunları diyen amcaların anlattıklarına benzetebilirsiniz.

Anladığımız üzere FETÖ ve 15 Temmuz hafızası, medyadaki en keskin manipölasyon ve adlandırma anlaşmazlığı alanlarından biridir. Resmî yayınlar süreci "15 Temmuz Destanı", "Milli Birlik ve Demokrasi Zaferi" olarak çerçeveler. Muhalif söylem ise kalkışmayı bir "Kontrollü Darbe vaka-i hayriyesi" olarak sunar. Devletin içine bu kadroları 15 yıl boyunca yerleştiren siyasi iradenin "kandırıldık" diyerek adli sorumluluktan kaçmasını eleştirir ve darbenin asıl siyasi ayağının belirsiz kaldığını vurgular.

Yan yana inceleyelim:

PKK

1.1999 yılında kurucu lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanmasının ardından ideolojik bir kimlik krizine giren PKK 2000'li yıllarda Marksist-Leninist bağımsız devlet söylemini askıya alarak Batı kamuoyuna hitap eden "Demokratik Konfederalizm" ve "Öz Yönetim" gibi yeni kavramsal ambalajlar geliştirmişti. Ancak bu teorik değişim, sahada şiddetin metropol çeperlerine taşınmasıyla devam etmişti. 2013-2015 "Çözüm Süreci", eleştirel bir tarih yazımında sadece bir terör örgütünün hilesi olarak görülmez, görülmemelidir de. (Daha birkaç sayfa önce taraflı konuşan ben hangi yüzle eleştirel tarih yazımı diyorum, bilmiyorum. Toyluğuma ve bu sebepten kendimi tutamayışıma veriniz.) Süreç boyunca terör örgütünün Doğu ve Güneydoğu il-ilçe merkezlerine tonlarca el yapımı patlayıcı yığmasına, sokakları tahkim etmesine ve yasa dışı mahkemeler kurmasına siyasi iktidarın "süreç zarar görmesin" gerekçesiyle göz yumduğu gerçeği resmi raporlara yansımıştı. Valilerin operasyon izinlerini erteleme, devletin istihbarat ve güvenlik sisteminin yine devlet tarafından felç edilmesine örnekti. 2015 sonundaki Hendek Çatışmaları, örgütün iddia ettiği gibi bir "özgürlük barikatı" olmadığı gibi resmi basının yansıttığı gibi tereyağından kıl çeker gibi yürütülmüş bir operasyon da değildi.

Bölge halkı, hem terör örgütünün savaşı evlerinin içine sokan canavarlığı hem de devletin kent merkezlerinde tank ve ağır silahlar kullanmak zorunda kaldığı orantısız savaş atmosferi arasında kalarak korkunç bir sosyolojik ve psikolojik yıkım yaşamıştı ve kitlesel olarak yerinden yurdundan göç etmişti. Operasyonlar askeri başarıyla bitmiş görünse de 793 askerin ve polisin şehit olması, milyarlarca liralık tarihi yıkım, devletin süreç yönetimindeki siyasi ve istihbarat hatasının acı faturası olarak kayda geçmişti.

2012 sonrasında Suriye'nin kuzeyinde PYD/YPG adı altında kurulan yapı, uluslararası medyanın ve Batılı devletlerin "çifte standart" mekanizmalarını incelemek adına en güzel örnektir. ABD ve koalisyon güçleri, PKK ile organik bağıını tamamen bildikleri YPG'yi DEAŞ'la mücadele bahanesiyle tırlarla silahlandırmış ve onlara bir "ordu" görüntüsü kazandırmıştı. Resmi söylemin bir "terör koridoru" olarak canavarlaştırdığı, Batı'nın ise "seküler özgürlükçüler" olarak parlattığı bu yapı, tamamen bölgesel emperyalist güçlerin sahadaki kullanışlı bir taşeronu olarak işlev görmüştü. Ne kadar iğrenç emeller.

Ağustos 2026 sonu itibarıyla Suriye sahasındaki dengelerin değişmesi ve geçici hükümet başkanı Ahmed Şara ile varılan mutabakat neticesinde SDG'nin resmen feshedildiği ve Suriye ordusuna entegre edildiği açıklaması, iktidar basınının (A Haber, Sabah) yansıttığı gibi "Terörün kökü sınırda tamamen kazındı, mutlak zafer kazanıldı" şeklinde görmek iyimserlik olur. Düne kadar yasa dışı silahlı bir terör odağı olarak gösterilen militanların, bir gecede Şam yönetiminin resmi ve yasal "Suriye Askeri/Polisi" üniformasını giymiş olması, yapıyı yok etmemiştir aksine onlara uluslararası hukuk önünde yasal bir zırh kazandırmıştır. Türkiye'nin yarın sınır ötesine yapacağı olası bir operasyon, artık bir "terör örgütüne" karşı değil, komşu bir ülkenin resmî devlet ordusuna karşı yapılmış sayılma riski taşımaktadır. T24 ve bağımsız kaynakların sahadan geçtiği haberlere göre, YPG'nin elindeki ağır silahların teslimi sürecinde içeride çok ciddi krizler yaşanmakta ve bu entegrasyonun aslında kağıt üzerinde kalarak örgütün çekirdek kadrosunu korumayı amaçlayan bir "zaman kazanma ve meşruiyet devşirme taktiği" olduğu vurgulanmaktadır. Burada olacakları tahmin edebilirsiniz. Tarihçi burada mutlaka zıt kaynakları birlikte okumalı ve mağdurlarla görüşmeler yapmalıdır. Aksi hâlde gelecek nesillerin işi iş. Tarihçi olmak da ne zormuş. Çerçeve yasanın yorumu tüm bu bilgiler ışığında sizlere kalmış sevgili okurlar.

KAYNAKÇA

ADLİ ARŞİVLER, MECLİS RAPORLARI VE TUTA-NAKLARDiyyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi. (1981). Yasa Dışı TKP/ML - TİKKO Ana Davası Gerekçeli Karar Arşivi. (Esas No: 1980/241, Karar No: 1981/104). Diyyarbakır.Diyarbakır Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi. (1982). Yasa Dışı PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Ana Davası İddianamesi ve Duruşma Tutanakları. (Klasör No: 12, Dosya No: PKK-A-01). Diyyarbakır.İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 2 No'lu Askeri Mahkemesi. (1974). TKP(M-L)-TİKKO-TMLGB Davası Soruşturma Evrakı. (Klasör No: 4, Dosya No: 2, Sıra No: 57/1-2). İstanbul.Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi Savcılığı. (1981). MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası İddianamesi. (Esas No: 1981/32). Ankara.Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2017). 15 Temmuz Darbe Girişimi Meclis Araştırma Komisyonu Raporu ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Muhalefet Şerhi Ek Raporu. (Cilt: 2, Bölüm: 4, s. 112-245). Ankara: TBMM Basımevi.Yargıtay Ceza Genel Kurulu. (2017). FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü Üyelik Kriterleri Emsal İlâmı. (Esas No: 2017/16-956, Karar No: 2017/371). Ankara: Yargıtay Yayınları.B. YASAL MEVZUAT VE RESMÎ GAZETE ARŞİVİTürkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (1971). 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanunu ve Basın Sansürü Uygulama Esasları (Madde 3/c). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 13837).Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (1974). 1803 Sayılı Cumhuriyetin 50. Yılı Münasebetiyle Mahkûmların Affına Dair Kanun. T.C. Resmî Gazete (Sayı: 14890).Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (1991). 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu (Madde 1: Terörün Tanımı). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 20843).C ULUSAL BASIN VE GAZETE ARŞİVLERİAnt Dergisi Arşivi. (1969). Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı (TÜSTAV) Süreli Yayınlar Kitaplığı, İstanbul.Cumhuriyet Gazetesi Arşivi (1924-2026)."Teknik Üniversite Yurdunu Polis Bastı" (18 Temmuz 1968)."Taksim Savaş Alanına Döndü (Kanlı Pazar)" (17 Şubat 1969)."Ordu Hükümete Muhtıra Verdi: Demirel İstifa Etti" (13 Mart 1971)."10 Anarşist Çatışmada Ölü Ele Geçti (Kızıldere)" (31 Mart 1972)."Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan İdam Edildiler" (6 Mei 1972)."Tunceli Kırsalında Çatışma: Bir Anarşist Ölü Ele Geçti" (31 Ocak 1973)."Diyarbakır Cezaevi'nde İntihar Vakası" (22 Mayıs 1973)."Türk-İş, Affı Genel Kapsamlı İstiyor" (29 Mayıs 1973)."13 İlde Sıkıyönetim İlan Edildi: Bölücü Unsurlara Karşı Önlem" (26 Aralık 1978).

KAYNAKÇA

Siverek'te AP Milletvekili Celal Bucak'a Silahlı Saldırı" (31 Temmuz 1979). "Fatsa Ev Ev Arandı: Belediye Başkanı Fikri Sönmez Gözaltında" (12 Temmuz 1980). "TRT Ekranında Korsan Yayın Şoku: Televizyona Sabotaj" (18 Mayıs 1985). "Uğur Mumcu Suikastla Katledildi: Susturamayacaklar" (25 Ocak 1993). "Darbeye Geçit Yok: Millet Demokrasiye Sahip Çıktı" (16 Temmuz 2016). "CHP'den 15 Temmuz Şerhi: Kontrollü Darbe Raporu" (13 Haziran 2017). "Meclis Çatısı Altında Teröre Taviz: Kurucu İlkelere Darbe" (Eylül 2026). Hürriyet Gazetesi Arşivi. "Siverek ve Hilvan'da Aşiret Çatışmaları" (22 Haziran 1979). "Ordu Yönetime El Koydu: Parlamento Feshedildi" (13 Eylül 1980). "Susurluk'ta İnanılmaz Kaza: Abdullah Çatlı Aynı Araçta Öldü" (4 Kasım 1996). Tercüman Gazetesi Arşivi. "Komünist Eşkıyalar Tunceli'de Kısıtırıldı" (31 Ocak 1973). "Karakollardaki Kızıl Hücreler ve Pol-Der Tehlikesi" (12 Ekim 1976). "Kızıl Terör Mahalleleri İşgal Ediyor" (14 Ağustos 1978). "Doğu'da Devlet Otoritesi Sıfır: Milletvekiline Kanlı Pusu" (31 Temmuz 1979). "Fatsa Cumhuriyeti Rezaleti: Kızıl İşgale Nokta Operasyonu" (12 Temmuz 1980). "Silahlı Kuvvetler Devlet Yönetimini Üstlendi" (13 Eylül 1980). "Ekrandaki Kızıl Leke: Hainler TRT'ye Sızdı" (18 Mayıs 1985). "Terörsüz Türkiye İçin Tarihi Adım: Mecliste Kardeşlik Eşiği" (Eylül 2026). Türk Solu Dergisi Arşivi. (1969). "FKF (Dev-Genç) Kurultayı: Oportünistler Tasfiye Oldu" (Ekim 1969). Cilt: 2, Sayı: 45. İstanbul. D. BAĞIMSIZ HABER AJANSLARI VE DİJİTAL AKADEMİK ARŞİVLER BBC Türkçe Arşivi. (2016-2026). "Hendek Çatışmalarının Toplumsal ve Sosyolojik Faturası: Bölge Raporları". Dijital Dosya. Gazete Duvar Strateji Kitaplığı. (Eylül 2026). "Silah Teslimatı Krizinde Çarpıcı İddia: YPG Unsurları Ağır Silahları Devretmekte Direniyor". Erişim adresi: <http://gazeteduvar.com.tr/gundem/eylul2026-stratejiT24> Bağımsız İnternet Gazetesi. (Ağustos-Eylül 2026). "SDG Üniforma Değiştirdi: Sınırdaki Zafer mi Yoksa Yeni Bir Hukuki Tuzak mı?". Analiz Dosyası. Erişim adresi: <http://t24.com.tr/yazarlar/analiz/suriyedenklem2026> TÜSTAV (Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı) İlegal Yayınlar Koleksiyonu. (1974-1979). Partizan, Şafak ve Halkın Birliği Dergileri Yeraltı Mikrofilm Arşivi, İstanbul.